

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

„Vzdělávání pedagogů v oblasti speciální pedagogiky a multikulturní výchovy s cílem prevence rasismu a xenofobie a tvorba metodik pro práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v těchto oblastech na základních a mateřských školách“

Praktická příručka speciální pedagogiky pro druhý stupeň základní školy

Realizátor projektu:

**Základní škola a Mateřská škola Brno, Merhautova 37,
Merhautova 37/932
613 00 Brno**

Partner projektu:

**Základní škola Boskovice, okres Blansko
nám. 9. května 8
680 01 Boskovice**

PODĚKOVÁNÍ

Autorský kolektiv děkuje pedagogům, kteří přispěli svými zkušenostmi a příklady dobré praxe k vytvoření této publikace.

Obsah

Úvod

1. Speciální pedagogika, speciálně pedagogické pojetí integrace
2. Speciálně pedagogická diagnostika, dotazník
3. Pedagogicko-psychologické poradenství
4. Integrace a inkluze
5. Specifické poruchy učení a poruchy chování
6. Podmínky vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování
7. Reedukace specifických poruch učení
8. Reedukace dyslexie
9. Reedukace dysgrafie
10. Reedukace dysortografie
11. Reedukace dyskalkulie
12. ADHD
13. Postavení cizího jazyka ve vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení
14. Přípravná třída pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí
15. Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním
16. Narušená komunikační schopnost
17. Vzdělávání žáků s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním
18. Vzdělávání žáků se zrakovým postižením
19. Vzdělávání žáků se sluchovým postižením
20. Vzdělávání žáků s mentálním postižením

Použitá literatura a zdroje

Přílohy

- Příloha č. 1 - Letáček Poruchy chování
- Příloha č. 2 - Letáček Specifické poruchy učení
- Příloha č. 3 - Letáček Každý má právo se vzdělávat
- Příloha č. 4 - Dotazník pro rodiče

Úvod

Motto: Je zřejmé, že děti potřebují poznat své schopnosti, aby si vybudovaly sebedůvěru. Každé dítě však zároveň potřebuje vědět, že o jeho osobnost někdo stojí bez ohledu na jeho schopnosti.

Dorothy Corkille Briggssová

Do běžného vzdělávacího proudu jsou dnes stále častěji zařazovány děti, které mají nějaký handicap. Cílem této příručky o speciální pedagogice je, aby nejen pedagogové, ale i rodiče a ostatní žáci uměli tyto děti přijmout, naučili se s nimi žít a pracovat. Aby slovo integrace neexistovalo pouze na papíře, ale aby skutečně plnilo svůj smysl. Především pedagogy chceme seznámit s tímto procesem a s možnostmi a způsoby práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

V příručce naleznete i témata zabývající se definováním specifických poruch učení, jejich projevy a reedukací. Tato problematika se těší v dnešní době velké pozornosti nejen pedagogů, ale i široké veřejnosti. Neumět dobře číst a psát znamená mít omezené možnosti získávat informace a mít tedy i omezenou možnost dalšího vzdělávání.

Kromě dětí se specifickými poruchami učení se vzdělávají na základních školách i žáci s poruchami chování, které u nich již byly diagnostikovány nebo které se projevují až v průběhu školní docházky. Poruchy chování jsou velmi široká oblast a takto postižených dětí stále přibývá. Naším cílem je naučit se odlišit poruchu chování specifického charakteru od „neposlouchání“ a dát návod, jak k takovému jedinci přistupovat.

Do běžných škol také stále více přicházejí děti s jiným zdravotním postižením, např. tělesným, smyslovým nebo mentálním. Je to především v menších městech a vesnicích, kde nejsou speciální školy. Děti by musely dojíždět nebo bydlet na internátě a byly by tak vytrženy z rodinného prostředí. Rodiče si také přejí, aby děti vyrůstaly a učily se v přirozeném prostředí a se svými vrstevníky. Proto se tato příručka zabývá i touto problematikou.

U řady lidí, pedagogy nevyjímaje, mohou odlišnosti vzbuzovat nedůvěru či nevoli. Totéž platí i o dětech. Proto jsou ke každému tématu přiřazeny aktivity, především hry, při kterých se žáci učí tyto předsudky vůči postiženým spolužákům překonávat. Pomocí těchto aktivit a her mají žáci možnost zjistit, že to jsou „normální kluci a holky“ a naučí se s nimi žít a

spolupracovat. Mnohdy zjistí, že např. spolužák dyslektik je velice zručný či jinak nadaný, že spolužák na vozíčku má velké znalosti z některé oblasti a že má také co „nabídnout“.

Proto je velmi důležité budovat vstřícné prostředí, které pomáhá zvyšovat sebedůvěru jednotlivců i posilovat soudržnost třídních kolektivů.

Doufejme, že tato příručka pomůže takové prostředí vytvářet.

Brno, únor 2015

kolektiv autorů

1. Speciální pedagogika, speciálně pedagogické pojetí integrace

Speciální pedagogika je věda o zákonitostech speciální výchovy a speciálního vzdělávání jedince, který trpí handicapem (závady, oslabení, odchylky, poruchy, vady, postižení). Zabývá se výchovou a vzděláváním jedinců všech věkových skupin postižených tělesně, duševně, smyslově a společensky.¹ Cílem speciální pedagogiky je maximální rozvoj osobnosti a maximální stupeň socializace.²

Speciální pedagogika se zaměřuje na děti se specifickými vzdělávacími potřebami, např. zdravotně nebo sociálně znevýhodněné, které potřebují podporu v oblasti výchovy, vzdělávání, při pracovním či společenském uplatnění a vyžadují proto zvláštní přístup.

Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považováni žáci se:

1. **zdravotním postižením** – zrakovým, sluchovým, tělesným, mentálním, autismem, vadami řeči, postižením více vadami a specifickými poruchami učení nebo chování,
2. **zdravotním znevýhodněním** - žáci zdravotně oslabení, dlouhodobě nemocní a s lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování,
3. **sociálním znevýhodněním** - žáci z rodinného prostředí s nízkým sociokulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu.³

Patří sem i žáci nadaní a mimořádně nadaní.⁴

Inkluze

Cílem inkluze je zařazení všech dětí do jedné třídy, ve které učitel vytváří rovnocenné podmínky pro všechny děti, a tak uspokojuje vzdělávací potřeby všech žáků.

¹ MONATOVÁ, L. Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska. Brno: Paido, 1998.

² PIPEKOVÁ, J. (Ed.) Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 1998

³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

⁴ Školský zákon č. 472/2011 Sb. <http://www.msmt.cz>

Speciálně pedagogické pojetí integrace

Integraci chápeme jako zařazení postiženého dítěte do běžné třídy mateřské, základní a střední školy. Cílem integrace je plné sociální včlenění zdravotně postižených žáků do běžných škol.

Pojem integrace musíme chápat i jako integraci společenskou. Je to schopnost zdravotně postiženého jedince žít plnohodnotným životem ve společnosti „zdravých“. Je důležité, aby byl handicapovaný jedinec ihned po objevení vady začleněn mezi zdravé lidi a necítil se izolován od společnosti.⁵

Podmínky úspěšné integrace:

- péče o postiženého jedince od narození
- včasná diagnostika
- právo pobývat ve své rodině (ne ve speciální škole daleko od bydliště)

Cílem pedagogického snažení je úplná integrace handicapovaných žáků. Aby se integrace zdařila, musí ji předcházet soubor podmínek, za kterých lze žáka s handicapem do školy přijmout. Škola i třída musí být žákovi dostupná bez nadměrné participace okolí. Materiální vybavení školy musí odpovídat takové úrovni, aby byl dopad postižení co nejefektivněji eliminován. Důležitá je také připravenost pedagoga, který bude usilovat o bezproblémové přijetí žáka mezi spolužáky.⁶

Aktivita k budování vstřícného prostředí:

Cílem je vzájemné pozitivní naladění žáků k sobě samým i k ostatním.

1. Sdílení úspěchů

Nejdříve v malých skupinách (5 žáků) mluví děti o tom, co se jim povedlo, v čem uspěly apod.

Potom mohou mluvit i před celým kolektivem. Děti je třeba povzbudit vhodnými otázkami.

Pokud se toto cvičení opakuje, klade důraz na pozitivní stránku života, na naše schopnosti i schopnosti ostatních.

2. Hra na novináře

⁵ PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. Sociálně pedagogické aspekty ve speciální pedagogice. Brno : Paido, 1996.

⁶ VÍTKOVÁ, M. (ed.) Integrativní speciální pedagogika. Brno: Paido, 2004.

Učitel zadá určité téma, o kterém si mají žáci zjistit co nejvíce informací.

Všichni jsou novináři a všichni také odpovídají. Každý se snaží vyzpovídat co nejvíce žáků, a potom se tyto informace zpracují a přednesou.

Je to poměrně rušná aktivita, ale jejím účelem je oboustranné přizpůsobení se. Také žáci s nějakým handicapem mají rovnou šanci se uplatnit.

Tato aktivita se dá upravit i pro menší děti. Zjišťují si např. informace o sobě navzájem. Slouží k lepšímu vzájemnému poznání žáků v třídním kolektivu.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

Úvodní část „Speciální pedagogika“ je prvním tématem současného projektu. Je určena zejména pedagogům, kteří mohou nabízené inkluzivní aktivity využívat při práci se žáky. Tyto aktivity mohou využívat učitelé i v nově vzniklých kolektivech.

Vzhledem k narůstajícímu počtu dětí se SPU i dětí integrovaných z jiných důvodů chápou všichni učitelé potřebu vzdělávání v této oblasti a chtějí se vzdělávat. To je velmi pozitivní zjištění. Je třeba, aby věděli, jak tyto děti co nejefektivněji vzdělávat, a naučili se ve spolupráci s ostatními žáky ve třídě, jak se k těmto „jiným“ dětem chovat.

Největší diskuzi vyvolalo zařazování dětí s mentálním postižením do běžného vzdělávacího proudu. Tyto děti se vzdělávají podle jiných ŠVP a musí mít i jiný rozvrh. Dalšími diskutovanými otázkami bylo zařazování dětí s vývojovými poruchami chování a nárůst dětí se SPU, hlavně na nižším stupni. Mnozí učitelé se brání zařazování většího počtu žáků integrovaných nebo se SPU do jedné třídy.

Učitele zajímají metody reedukace těchto poruch. Většina žáků je zařazena do DYS-studií, ale pracovat podle speciálně pedagogických metod by měli i ostatní učitelé. Proto byly aktivity k ověřování tématu učiteli vnímány velmi dobře. Pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami je důležité vytvořit vstřícné prostředí a pozitivní naladění třídních kolektivů vůči nim i vůči sobě samým.

Učitelům byla doporučena publikace Jack Canfield, Harold Clive Wels „Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků“.⁷ Tato kniha nabízí více než sto her, které se dají využít ve vyučování. Pro toto téma se hodí především první část „Budování vstřícného prostředí“, která obsahuje 35 her, ze kterých si učitelé mohou vybírat podle věku žáků a klimatu třídy.

⁷ CANFFIELD, H., WELS HAROLD, C., Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků, Portál 1995.

2. Speciálně pedagogická diagnostika, dotazník

Diagnostika slouží ke zjišťování handicapů v různých oblastech vývoje jedince. Cílem diagnostiky je stanovení úrovně vědomostí a dovedností, charakteristika poznávacích procesů, sociálních vztahů, osobnostních charakteristik. Diagnostiku lze provádět v běžné nebo specializované třídě, kdy jde o sledování dlouhodobé, ovlivněné atmosférou školy, třídy, osobností učitele, zahrnuje i srovnání se žáky téže třídy. Speciálně pedagogická diagnostika se provádí na specializovaném pracovišti na podkladě zprávy ze školy (školní dotazník). Po navázání individuálního kontaktu se navodí podmínky, v nichž dítě podá optimální výkon. Používají se speciální testy ke srovnání žáka s populací daného věku. Při psychologickém vyšetření je třeba se zaměřit na zjištění úrovně a struktury všeobecných rozumových schopností.

Diagnostika motoriky:

Motorika je pohybová schopnost člověka.

Motoriku dělíme na jemnou – stříhání, lepení, kreslení apod. a

hrubou – jízda na kole, běhání, skákání apod.

Při diagnostice této oblasti se zaměřujeme na to, jestli má dítě jemnou a hrubou motoriku dostatečně vyvinutou a jestli odpovídá úrovni běžného dítěte.⁸

Diagnostika socializace

Mnoho handicapovaných má problém se začleněním do společnosti. Jde především o osoby s mentální retardací nebo autisty.

Mezi projevy špatné socializace patří:

- malá aktivita ve společnosti
- odmítání zapojit se do společenských aktivit
- nerespektování společenských norem apod.

Socializace se sleduje prostřednictvím dotazníků, pozorování, pomocí testů apod.⁹

⁸ <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

⁹ <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

Diagnostika laterality

Lateralita je přednostní užívání jednoho z párových orgánů pohybového nebo smyslového ústrojí. Lateralita určuje využívání mozkových hemisfér. Praváci využívají více levou mozkovou hemisféru, leváci naopak pravou. Lateralita má také vliv na jemnou motoriku. Proto se nedoporučuje „přeučování“ leváků na praváky, protože takové děti mohou mít psychické problémy, mohou začít koktat, stresují se apod. Diagnostika laterality probíhá tak, že dítě dává korálky do lahvičky, klíč do zámku, míček do krabičky, zasouvá kolíčky do otvorů, chytá nebo hází míč, kope do míče, podává se mu tužka či pero a pozoruje se, do jaké ruky je chytí apod. Někteří lidé nemají vyhraněnou laterality, jde o tzv. ambidextrii, nevyhraněnost končetin, což ale není časté.¹⁰

Diagnostika rozumových schopností

Rozumové schopnosti nám umožňují přemýšlet. Vedlejším produktem je pak řeč. Např. předškolák myslí mechanicky a přemýšlí o přítomnosti, pubescent myslí abstraktně a hypoteticky a svět vidí černobíle, adolescent myslí abstraktně i reálně, kreativně i logicky.¹¹

Diagnostika sebeobsluhy

Sebeobsluha je schopnost postarat se sám o sebe v oblasti hygieny, oblékání apod. Diagnostika je prováděna testy, pozorováním nebo rozhovorem. Výsledky jsou pak srovnávány s ostatními dětmi stejného věku.¹²

Diagnostika rodinných vztahů

Tato diagnostika slouží ke zjištění toho, jestli dítě vyrůstá v klidné a harmonické rodině nebo naopak v rodině, kde jsou nějaké problémy. Diagnostika probíhá na základě rozhovoru a pozorování, ale také podle pozorování kresby a hry.¹³

Diagnostika verbálních schopností

Tato diagnostika probíhá v oblasti formální a obsahové.

Formální oblast – spisovnost x nespisovnost řeči, slovní zásoba, tempo a plynulost řeči,

¹⁰ <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

¹¹ <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

¹² <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

¹³ <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

schopnost formulování vět.

Obsahová část – způsob myšlení, obsah komunikace, slovní zásoba apod.

Diagnostikované dítě je srovnáváno se svými vrstevníky.¹⁴

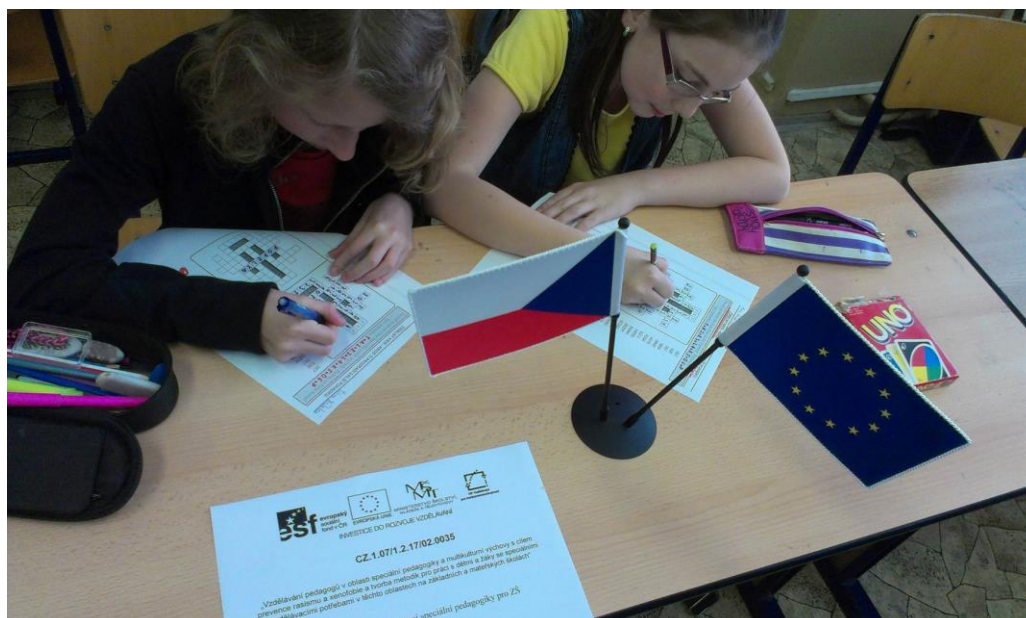
Aktivity:

Dotazník, jedna z metod speciálně pedagogické diagnostiky, byl vybrán jako aktivita k tématu proto, že se v krátkém čase získá poměrně velké množství odpovědí. Byl sestaven se záměrem zjistit schopnost žáků uplatňovat elementární znalosti z různých oblastí.

Na 2. stupni to byly okruhy:

1. Znalost pravopisu
2. - 4. Matematická představivost
5. Znalost historie
6. - 8. Jazykové schopnosti
9. - 10. Občanská informovanost

Otázky byly formulovány tak, aby na ně mohli odpovídat všichni žáci bez rozdílu třídy, kterou navštěvují.

¹⁴ <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Materiály z DVU výchovných poradců

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

ZŠ a MŠ Brno, Merhautova 37

Speciálně pedagogická diagnostika: Pracovní list pro 2. stupeň ZŠ

Třída:

Počet přítomných žáků:

Jméno žáka:

1. Oprav chyby v textu a napiš jejich počet:

Katka s Magdou projížděli blíske lesi.
Letošní houbi rostou i na rozlehlých mítinách.
Malý chlapeci je zbýraly do jutových pitlíků.
Počet chyb:.....

2. Časopis Svět hudby je měsíčník. Poslední číslo vyšlo 10. května. Kdy vyjde další?

.....

3. Napiš číslo pět miliard:

.....

4. Co znamená předpona kilo?

.....

5. Nakresli číselnou osu, vyznač na ní začátek našeho letopočtu, označ číslicí a napiš událost, která se stala.

Zakroužkuj správnou odpověď:

6. *Sedí jako na trní* znamená, že je člověk:

- a) zraněný
- b) neklidný
- c) hladový
- d) v pasti

7. Monolog je:

- a) rozhovor dvou a více postav
- b) předmluva k dílu
- c) promluva jednoho mluvčího (nebo řeč se sebou samým)
- d) vědecké dílo věnované jedné osobnosti

8. Ve které z možností jsou přídavná jména seřazena správně podle rostoucí míry teploty:

- a) mrazivý, studený, vlažný, teplý, horký, žhavý
- b) studený, mrazivý, teplý, vlažný, žhavý, horký
- c) mrazivý, studený, teplý, vlažný, horký, žhavý
- d) mrazivý, studený, vlažný, teplý, žhavý, horký

9. Co označuje zkratka EURO?

- a) nejvyšší úřad Evropské unie
- b) společná měna a platidlo v Evropské unii
- c) organizace na ochranu práv dětí
- d) obyvatel Evropy

10. Jak se jmenuje prezident České republiky?

.....

3. Pedagogicko-psychologické poradenství

System pedagogicko-psychologického poradenství tvoří:

- školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra)
- školní poradenská pracoviště (jsou zřizována podle §116 školského zákona)

Poradenské služby zajišťují také střediska výchovné péče, jejich zařazení do pedagogicko-psychologického poradenství se teprve očekává.

Pedagogicko-psychologická poradna

- provádí psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku
- doporučuje zařazení žáka do vhodné formy vzdělávání
- pracuje s dětmi a rodiči formou individuální a skupinové práce
- nabízí kariérové poradenství
- zajišťuje prevenci školní neúspěšnosti

Speciálně pedagogické centrum

- zajišťuje poradenskou činnost pro žáky se zdravotním postižením

Školní poradenské pracoviště – pilíř školského poradenského systému

Školní poradenské pracoviště (dále ŠPP) je zřízeno k zajištění a realizaci výchovně vzdělávací koncepce školy. Poskytování poradenských služeb ve školách se řídí vyhláškou 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.¹⁵

Činnost ŠPP upřesňuje § 7 této vyhlášky:

1. Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří spolupracují s třídními učiteli, učiteli výchov, popřípadě s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem a školním speciálním pedagogem.

¹⁵ www.skolaluh.cz/word/2014/spp.doc

2. Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícímu počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na:

- a) prevenci školní neúspěšnosti,
- b) primární prevenci sociálně patologických jevů,
- c) kariérové poradenství integrující vzdělání, informační a poradenskou podporu k vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,
- d) odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním,
- e) péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků,
- f) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s neprospěchem a vytváření předpokladů pro jeho snižování,
- g) metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy.

Co může ŠPP nabídnout:

- poradenství pro žáky, pracovníky školy, rodiče a zákonné zástupce žáků
- individuální práci s žáky (diagnostická činnost)
- po zjištění hlavních problémů žáka stanoví případný individuálně vzdělávací plán
- poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním rozvoji
- zjišťování příčin školní neúspěšnosti
- diagnostiku specifických poruch učení a následnou péči
- vedení žáků s ADHD a ADD (specifická porucha pozornosti a chování)
- poradenství v oblasti volby povolání a zjišťování studijních předpokladů
- krizovou intervenci a psychologické vedení v období krize
- práci s třídními kolektivy
- spolupráci v oblasti prevence sociálně patologických jevů s metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky
- podporu vzniku a rozvoje pozitivních vazeb mezi spolužáky
- podporu žáka při přizpůsobení se školnímu prostředí a pomoc při adaptaci na nový třídní kolektiv, zlepšování interpersonálních vztahů ve třídě

- koordinaci speciálně pedagogické péče ve škole
- zprostředkování kontaktů na další odborníky v regionu
- spolupráci s dalšími poradenskými zařízeními
- podílí se na přípravě screeningů, dotazníků, na jejich vyhodnocování, zpracování a analýze výsledků

Aktivity:

1. Povídej si s paní učitelkou/panem učitelem:

„Kdo mi pomůže, když...“

...mi někdo ve škole ubližuje?

...se mi spolužáci posmívají?

...mám problémy s učením?

...se bojím jít domů?

...se rodiče doma pořád hádají a je mi kvůli tomu smutno?

Žáci přemýšlejí, na koho by se ve škole obrátili, uvádějí jména pracovníků školního poradenského pracoviště (ostatních členů pedagogického sboru, ke kterým mají důvěru), údaje doplní do níže uvedené tabulky:

- *Výchovný poradce*
- *Metodik prevence*
- *Školní psycholog*
- *Speciální pedagog*
- *Sociální pedagog*

KDO MI POMŮŽE, KDYŽ...		
	Jméno	Kde ho ve škole najdu
...mi někdo ve škole ubližuje		
...se mi spolužáci posmívají		
...kluci kouří na WC		
...mám problémy s učením		
...mám špatné známky a bojím se jít domů		
...se rodiče doma pořád hádají a je mi kvůli tomu smutno		
...nemám doma klid na učení		
...mi nejde matematika a já nevím proč		

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Do hodin občanské výchovy jsem zařadila informace o školním poradenském pracovišti. Žáci sami vzpomínali, kdy se s pracovníky ŠPP setkali, jaké případy s nimi řešili. Nejvíce zkušeností mají s p. uč. Slivovou, která vykonává funkci metodika prevence a zároveň je učí angličtinu. Se současnou psycholožkou žáci do styku ještě nepřišli, v minulém školním roce spolupracovali se školní psycholožkou p.Šimovou.

- Dobré zkušenosti jsme měli při spolupráci s PPP Sládkova 45, kam jsme docházeli v loňském školním roce. Žáci měli mezi sebou konflikty, neustále se hádali, někoho z kolektivu vyřazovali a byli neukáznění i ve výuce. Na základě doporučení psychologů dostal každý žák konkrétní úkol, který měl splnit, a vždy po měsíci jsme společně hodnotili, jak se mu to daří. Školní psycholožka docházela do hodin občanské výchovy, kde jsme v komunitním kruhu posuzovali problémy ve třídě a společně hledali východiska. Jeden žák byl na tři měsíce umístěn ve Středisku výchovné péče. Situace ve třídě se uklidnila a děti jsou schopny spolu mnohem lépe vycházet.

4. Integrace a inkluze

Po roce 1989 se naše společnost a školství výrazně změnilo, začaly se bourat bariéry mezi dětmi handicapovanými a dětmi zdravými, postupem času se výrazně změnil přístup k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Integrací rozumíme zařazení postiženého dítěte do běžné třídy mateřské, základní a střední školy. Cílem integrace je plné sociální včlenění zdravotně postižených žáků do běžných škol. Nejvhodnější je začít s integrací již v předškolním věku. Učitelé v mateřských školách bývají zpravidla mezi pedagogy svému povolání nejoddanější a tím i nejochotnější dále se vzdělávat a dítěti s postižením připravit co nejkvalitnější výuku. Každý rok, který dítě s postižením stráví mezi dětmi zdravými, je pro něj velikým přínosem.¹⁶

Formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením v běžné základní škole:

- individuální integrace
- skupinová integrace

Pro úspěšnost integrace musí být zajištěna:

- připravenost rodiny
- připravenost školy
- připravenost učitele
- připravenost třídního kolektivu na příchod žáka se speciálními vzdělávacími potřebami

Inkluzivní vzdělávání znamená, že všechny děti chodí do běžné školy. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami je poskytována potřebná podpora. Speciální pedagog by měl vědět, jaká individuální opatření a které didaktické a kompenzační pomůcky jsou pro konkrétního žáka nebo skupinu žáků potřebné.

Jak můžeme zlepšit kvalitu inkluzivního vzdělávání v běžné škole:

- Všichni žáci musí mít rovný přístup ke vzdělávání.

¹⁶ http://is.muni.cz/th/80007/pedf_r/rigo_pro_tisk_cisla_stran.pdf

- Musíme respektovat názory jednotlivých žáků, každý žák je osobnost a jeho názor má být vyslyšen.
- Všichni žáci mají právo se aktivně zapojit do života školy a třídy.
- Škola musí respektovat nejlepší zájem dítěte.
- Učitelé mají pozitivní postoj ke všem žákům a se svými kolegy pracují jako tým.
- Všichni učitelé pracují co nejlépe, aby uspokojili potřeby svých žáků a dali jim příležitost uspět.
- Vedení školy podporuje aktivní přístup učitelů i žáků ke škole i ke vzdělávání.

Aktivity:

Cílem těchto aktivit je, aby si žáci uvědomili, že všichni jsou členy jednoho kolektivu a je-li ve třídě integrovaný žák, tak že i on je jeho součástí. Měl by na to dbát i učitel.

Na začátek doporučujeme zařadit „náladoměr“ (kolečky na stupnici, sluníčka – mraky, smajlíky, ...). Na závěr totéž zopakujeme.

1. „Seznamovací aktivity“

- **reklama na sebe** – představování pozitivních vlastností
- **inzerát na dobrého kamaráda**
- **vizitka** – žák představí své typické znaky
- **novinář** – klade otázky, druhý odpovídá, novinář zapisuje nebo kreslí a potom o kamarádovi vypráví třídě

2. „Prožitkové aktivity“

- **tichá pošta na záda** – žáci sedí za sebou, poslední nakreslí něco na záda žákovi před ním, ostatní dělají totéž. První má zavázané oči a kreslí současně na papír.

3. „Kooperační aktivity“

- **v čem jsme stejní, v čem jsme jiní** – hledáme společné a rozdílné znaky – čeho je víc?

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Žáci napsali na papír pět věcí o sobě, o kterých si myslí, že je o nich ostatní neví.

Jednotlivé lístky se četly a žáci hádali, ke komu jednotlivé charakteristiky patří.

Každý z žáků si vytvořil tzv. „Chartu chvály“ – napsal na výkres, co ho baví a v čem je dobrý a svoji práci barevně vyzdobil. Práce byly vyvěšeny na nástěnce ve třídě.

Aktivity byly prováděny v dyslektické třídě, kde jsou žáci skupinově integrováni.

I přesto, že se všichni žáci ve třídě několik let znají, dozvěděli se o sobě další zajímavé věci.

- V naší třídě řešíme tento rok problémové vztahy v kolektivu. V rámci tohoto tématu si žáci při aktivitách uvědomovali své shodné zájmy a také v čem jsou odlišní. Žáci se cvičili v umění tolerance a respektu, tyto vlastnosti jim totiž jako dospívajícím chybí. Tolerovat odlišnosti jim činí potíže. Domluvili jsme se, že si každý žák vezme za svůj jeden konkrétní úkol, který má plnit, aby se atmosféra ve třídě zlepšila a všichni chodili do školy raději. V práci na vytváření inkluzivní třídy budeme se třídou dále pokračovat.

- Sociální integrace je závislá od psychosociálních podmínek – příznivé sociální klima, věková přiměřenost, motivující hodnocení a respekt k individualitě žáka.

Ve třídách, kde se nacházejí žáci se sociokulturním znevýhodněním, je zapotřebí, aby žáci nejprve porozuměli sobě, teprve potom formují svoji roli v kolektivu a následně vedou s ostatními dialog.

V oblasti seznamovacích aktivit jsem vhodně využila komunitní kruh – klady a zápory osobnosti žáka. Diskutovali jsme také o překonávání obtíží a dotažení práce do úspěšného konce, o práci ve skupině a o pomoci ostatním spolužákům.

Vyústěním hodiny byla kresba erbu – výtvarné vyjádření typických znaků osobnosti.

- Téma jsme probírali v souvislosti s programem, který jsme absolvovali na PPP Sládkova 45. Poradnu jsme navštívili kvůli přetrvávajícím problémovým vztahům ve třídě. V programu si měli žáci uvědomit nejen své shodné zájmy, ale také to, čím se lišíme. Tolerance odlišnosti činí žákům potíže. Každý žák dostal jeden konkrétní úkol, který má plnit, aby se atmosféra ve třídě zlepšila a všichni chodili do školy raději. V práci se třídou je třeba pokračovat i v dalších měsících.

5. Specifické poruchy učení a poruchy chování

Pojem specifické poruchy učení je souhrnným názvem pro poruchy čtení, psaní, pravopisu a matematických schopností. Mají řadu společných projevů. Objevují se poruchy řeči, obtíže v soustředění, poruchy pravolevé a prostorové orientace, často je nedostatečná úroveň zrakového a sluchového vnímání i další obtíže.¹⁷

Poruchy učení se objevují s vývojem jednotlivých poznávacích funkcí. Znamená to, že do doby než dítě začne číst, psát a počítat o poruše rodiče ani děti samy nevědí. Tyto poruchy se nazývají specifické, protože nesouvisejí s nadáním žáka, jedná se o dílčí nedostatek určité funkce.

U těchto dětí se v předškolním věku neprojevují žádné změny, jsou nadané, navazují dobře přátelské vztahy s vrstevníky a do školy se těší. Po nástupu do školy přestávají časem stačit tempu třídy i samotné výuce. V důsledku těchto potíží a nezdarů prožívají velké zklamání. Rodiče se zpočátku s dítětem denně učí, opakují stále znovu a znovu látku, ale postupně jim přestanou stačit síly. Protože úsilí stále neodpovídá dosaženým výsledkům ve škole, začnou se rodiče smířovat s tím, že jejich dítě není tak nadané, jak si představovali.

Žák se specifickou poruchou učení:

- má $IQ \geq 90$
- nemá žádnou smyslovou vadu
- vyrůstá v únosném sociálním prostředí
- má potíže učit se běžnými výukovými metodami

Poruchy učení

Dyslexie je porucha čtení, která postihuje:

1. rychlost čtení – dítě čte pomalu nebo jen slabikuje
 - nepoznává všechna písmena, „vzpomíná“
 - má těžkosti v syntéze písmen ve slabiku a slabik ve slova
2. správnost – vynechávky, přídavky, záměny zrcadlové, záměny zvukově blízké, inverze, domýšlení textu - hádání
3. porozumění čtenému textu

¹⁷ ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

Podkladem dyslexie je nejčastěji oslabení v rovině:

- zrakového vnímání - neschopnost psát a číst symboly ve správném pořadí, rozlišit jejich tvar, polohu
- sluchového vnímání - zahrnuje zpracování sluchových vjemů, rozlišení jednotlivých hlásek, uvědomění si hlásek a jejich pořadí ve slabice, ve slově

Dysortografie je porucha pravopisu, která nepostihuje celou oblast gramatiky, týká se pouze specifických dysortografických jevů:

1. inverze – záměny pořadí písmen
2. vynechávání písmen uprostřed slova
3. nedodržování kvantity samohlásek
4. vynechávání háčeků
5. záměny písmen (h x k, m x n, d x b, l x b, a x e, ...)
6. nedostatky v měkčení (dy, ty, ny x di, ti, ni)
7. nezvládnutí souhláskových shluků
8. redukce slov o počáteční či koncové hlásky a slabiky
9. nezvládnutí dvojhlásky „ou“
10. chyby plynoucí z dyslalie – sykavková asimilace

Dítě má problémy v diktátech – postrádá schopnost analyzovat jednotlivá slova na hlásky a ty opět do slov skládat, má nedostatečně rozvinutou schopnost sluchové diference, obtížně rozlišuje znělé a neznělé hlásky, někdy vnímá celé slovo jako jednolitý zvuk.

Dysgrafie je poruchou psaní, která postihuje grafickou stránku písemného projevu dítěte a osvojování jednotlivých písmen. Projevuje se jako:

1. porucha tvaru
 - dítě nedodržuje tvar písmene, komolí je, nedodržuje postup psaní písmene
2. porucha tahu
 - neúhledné písmo, špatné spojování písmen, rozvrácený sklon, třes, rytí, úporné držení psacího náčiní
3. porucha vztahu
 - dítě nedokáže psát písmena ve slově ve správném poměru, píše nad linky či pod linky

Dyskalkulie je porucha matematických schopností, nejčastější příčinou je špatná orientace v prostoru:

- dítě si nedovede představit početní řadu a vztahy mezi čísly
- není mu jasná posloupnost, následnost jednotlivých čísel
- dlouho počítá na prstech, později se naučí nazpaměť matematickou řadu nebo násobky čísel
- má obtíže v orientaci na číselné ose
- záměny číslic (6 – 9)
- záměny čísel (2008 – 2800)
- neschopnost provádět matematické operace
- poruchy v prostorové a pravolevé orientaci

Dysmúzie je porucha související s hudebními schopnostmi.

Dyspinxie je porucha charakteristická nízkou úrovní kresby.

Dyspraxie znamená špatnou obratnost.

Specifickým poruchám učení nemůžeme předcházet, ale můžeme předcházet důsledkům, obtížím, které z nich plynou a vedou např. k poruchám osobnosti. Je nutná včasná péče o děti v předškolním věku, o děti po odkladu školní docházky, velice důležitá je podpora rodiny.

Se specifickými poruchami učení souvisejí poruchy chování, mohou být jejich průvodním jevem i důsledkem.

Poruchy chování

Specifické poruchy chování úzce souvisejí s ADHD, jedná se o určité dispozice osobnosti na podkladě poškození centrálního nervového systému. V tomto případě hovoříme o vývojové nebo specifické poruše chování (SPCH).

Jedná se především o poruchu aktivity a pozornosti. Oba typy dětí (hyperaktivní i hypoaktivní) mají společnou neschopnost se soustředit a setrvat u dané činnosti. To jim komplikuje interakci s okolím. Ve škole se jejich obtíže nejen plně projeví, ale také se dále

prohlubují. V důsledku poruchy pozornosti se nemohou normálně zapojit do výuky a navázat vztah k ostatním. Tím se jejich chování dále zhoršuje.¹⁸

Některé projevy SPCH

V předškolním věku se jedná o obtíže v podřízení se jakémukoliv omezení, špatnou přizpůsobivost prostředí nebo kolektivu, afektivní labilitu. Dítě preferuje destruktivní hry, při hrách je těkavé, má konflikty s ostatními dětmi.

Školáci mohou mít v důsledku školního neúspěchu konflikty s učiteli. Může se prohlubovat i špatný vztah k rodičům, kamarádům, sourozencům. Dítě má většinou problémy s nesoustředěností, neobratností, podává nerovnoměrné výkony. V chování se projevuje infantilismus – dětská hravost.

U dospívajících jsou to projevy opozičního chování, afektivního chování, objevuje se impulzivita v komunikaci s dospělými, labilita vztahů. Žáci často pracují nesystematicky.

Nespecifické poruchy chování jsou projevy chování dětí a mládeže, které nerespektují ustálené společenské normy. Vyskytují se hlavně u sociálně narušené mládeže, ale také u jedinců s jiným typem postižení. K jejich vzniku přispívá vliv nevhodného nebo nedostatečného výchovného působení, vlivy sociální. Poruchy chování hodnotíme podle jejich společenské závažnosti a důsledků pro život jedince: dětský vzdor, záškoláctví, agresivita, hyperaktivita (neklidné chování), porucha v navazování vztahů, nechů k učení, odmítání autorit, krádeže.¹⁹

Typy poruch chování

Vzdorovitost

Je to neúměrné prosazování své osobnosti, svého názoru v konfrontaci s autoritou. Jde o nerespektování přání a odmítání poslušnosti. Může jít i o snahu předvést se před spolužáky. Nemělo by se zaměřovat s chováním v pubertě nebo v období kolem 3. roku věku.²⁰

Lhaní a podvody

¹⁸ TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. Praha: Portál, 1977.

¹⁹ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009.

²⁰ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

Jedná se o promyšlené lhaní či obviňování, jehož účelem je manipulace s okolím (soucit, odpuštění, zvýšení péče, vymáhání úplaty). Od lhaní je třeba odlišit nevhodný způsob žertu u starších dětí. Může se také stát, že jedinec lže, ačkoliv z toho nemá žádné výhody. Jeho lži jsou absurdní, do očí bijící a mluvčí se může cítit dotčen, že není brán vážně. V takovém případě může jít o počátek duševní poruchy a je třeba konzultace s odborníky.²¹

Krádeže

Jde o potřebu opatřit si věc na cizí úkor nebo o schválnost, kdy účelem je poškodit druhého. Dále může být cílem krádeže získání věci za účelem dalšího prodeje a obstarání si finančních prostředků na drogy či hazardní hru. Lze se setkat s tím, že dospívající kradou v obchodech za účelem vyniknutí před ostatními (pocit dobrodružství) nebo jde o prostředek připoutání rodičovské pozornosti.²²

Záškoláctví

Tento termín se užívá pro označení neomluvené absence ve vyučování. Důvody záškoláctví mohou být různé – strach ze zkoušení, šikana, nezájem o učení, odpor ke škole, touha po dobrodružství, delikventní činnost. Pokud rodiče žákovu školní absenci vědomě kryjí a omlouvají ji smyšlenou chorobou, hovoříme o tzv. skrytém záškoláctví.²³

Šikana

Šikanování je agresivní chování, pomocí kterého si šikanující snaží udržet převahu nad obětí. Projevem šikany nemusí být jen fyzické násilí, ale může se také objevovat v podobě psychických útrap. Oběť je zesměšňována, pomlouvána, zažívá naschvály nebo okázalé vylučování z kolektivu. Šikanu hodnotíme jako delikventní jednání.²⁴

Potulky a útěky

Žák se opakovaně nedostavuje do školy, svůj čas tráví mimo domov nebo domov zcela opouští. Příčinou takového jednání je nezájem rodičů a závažné selhání domácího prostředí, ve kterém dochází k týrání, pohlavnímu zneužívání nebo rozpadu rodiny. Z toho plyne vážné nebezpečí,

²¹ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

²² VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

²³ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

²⁴ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

že jedinec bude trávit čas způsobem, který negativně ovlivní jeho mravní vývoj nebo se bude dopouštět trestné činnosti.²⁵

Aktivity:

1. „Tanec s míčkem“ (spolupráce, empatie)

Hrajeme ve dvojicích. Mezi čela dvou hráčů dáme míček, potom zkusíme tančit, chodit, překonávat překážky.

2. „Nepravda a lež“ (vnímání etických norem, imaginace, fantazie)

Mělo by předcházet popovídání o tom, co je „smyšlenka“, která sice neodpovídá skutečnosti, ale nikomu neublíží, a co je „lež“.

Potom žáci sami vymýšlejí co nejméně uvěřitelnou informaci, tedy co největší lež.

3. „Na ticho“ (sluch, koncentrace, komunikace)

Po dobu 2 minut nemluvíme, můžeme zavřít i oči. Pozorně vnímáme každý zvuk, který k nám zblízka či zdáli doléhá. Zvuky si pamatujeme a sčítáme. Po uplynutí 2 minut řekneme počet zvuků a následně je vyjmenujeme. Vyhrává ten, kdo si zapamatoval nejvíce zvuků. U menších dětí stačí 1 minuta.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Naše třída je speciální třídou pro žáky se specifickými poruchami učení. Zároveň jsou ve třídě tři žáci, kteří opakují ročník, to znamená žáci prospěchově slabší. Čtyři žáci byli na konci minulého školního roku hodnoceni sníženou známkou z chování. Z toho plyne, že ve třídě mají všichni SPU a mnozí i poruchy chování.

Po uzavření klasifikace jsme jednu hodinu Výchovy ke zdraví věnovali dotazníkům z PPP, které vyplňuje třídní učitel všem skupinově integrovaným žákům. Předávala jsem je dětem, aby je nechaly doma podepsat. Rodiče mají možnost vyjádřit se k jejich obsahu, protože je také podepisují. Žáci znají své učební výsledky, zhodnotili, co se jim podařilo nebo co naopak nezvládají. V 7. ročníku přibývá učivo, které vyžaduje logické myšlení a zvládnutí složitějších

²⁵ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

mezipředmětových vztahů. Přesto máme dva žáky, kteří prospívají s vyznamenáním, zároveň ale také dva žáky, kteří neprospívají.

Poněkud lépe se nám daří v oblasti chování, v tomto pololetí máme jen dva žáky se sníženou známkou z chování, s druhým stupněm. V loňském roce to byly trojky.

Daří se nám zlepšovat vztahy ve třídě, spolupracujeme s PPP Sládkova, jejíž pracovníci nám nabídli další intervenční program, na který půjdeme ve 2. pololetí školního roku.

Na radu psychologů jsem zařadila kolektivní hry, ve kterých „o nic nejde“. Hrajeme třeba na „Kompot“ a „Mrkanou“, aby se děti odreagovaly a měly pocit pohody.

- Občas hrajeme hru „Na fiktivního přítele“, která myslím báječně plní cíl dané problematiky. Děti se zklidní, hluboce se soustředí na své vlastní „Já“ a ze hry vycházejí jakoby silnější, s větší sebedůvěrou a poznáním sebe sama.

S touto hrou mám výborné zkušenosti.

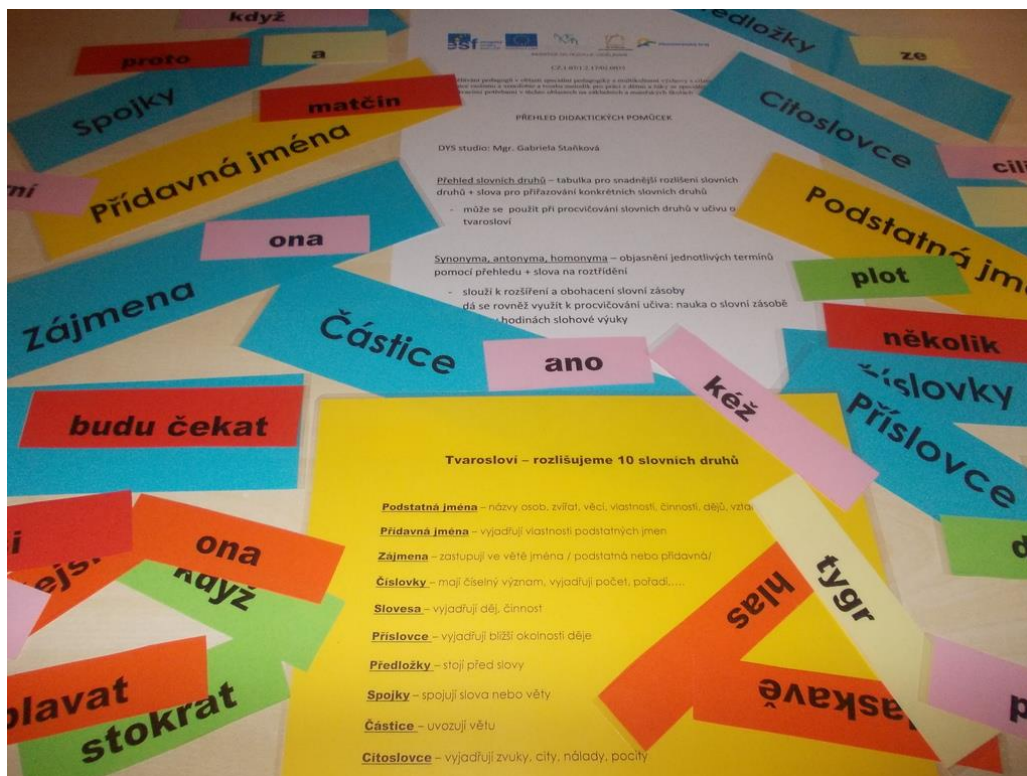
- Specifické poruchy učení a poruchy chování nejsou pro naši třídu neznámé.

Ve třídě jsou především žáci s poruchami učení, ale mají i spolužáka s poruchami chování.

Vzhledem k tomu, že žáci sami požádali o vysvětlení některých poruch učení, tak jsme si nejprve povídali o těchto poruchách a také o jejich příčinách.

Poté jsme se zaměřili na hru „Na ticho“.

Úkolem žáků bylo sednout si do kruhu, zavřít oči a vnímat po dobu 2 minut zvuky, které se ozývaly kolem nich. Poté si každý žák vypsál to, co si zapamatoval. Potom jsme úkol opakovali znovu, tentokrát s otevřenýma očima. Bylo zajímavé pozorovat, jak žáci vnímají zvuky jinak, když mají otevřené oči. Sami byli překvapeni, že pokud oči zavřou, vnímají najednou daleko více zvuků.

 A didactic aid for Czech grammar, featuring a central text block and numerous colorful sticky notes with examples of words and phrases. The sticky notes are arranged around the central text, some overlapping it. The central text is titled 'PŘEHLED DIDAKTICKÝCH POMŮCEK' and lists 10 grammatical categories with their functions and examples.

PŘEHLED DIDAKTICKÝCH POMŮCEK
 DYS studio: Mgr. Gabriela Staňková

Přehled slovních druhů – tabulka pro snadnější rozlišení slovních druhů + slova pro přiřazování konkrétních slovních druhů

- může se použít při procvičování slovních druhů v učivu o tvaroslovi

Synonyma, antonyma, homonyma – objasnění jednotlivých termínů pomocí přehledu + slova na rozřídění

- slouží k rozřídění a obohacení slovní zásoby
- dá se rovněž využít k procvičování učiva: nauka o slovní zásobě, hodinách slohové výuky

Tvaroslovi – rozlišujeme 10 slovních druhů

- Podstatná jména** – názvy osob, zvířat, věcí, vlastností, činností, dějů, vztahů
- Přídavná jména** – vyjadřují vlastnosti podstatných jmen
- Zájmena** – zastupují ve větě jména / podstatná nebo přídavná
- Číslovky** – mají číselný význam, vyjadřují počet, pořadí, ...
- Slovesa** – vyjadřují děj, činnost
- Príslovce** – vyjadřují bližší okolnosti děje
- Předložky** – stojí před slovy
- Spojky** – spojují slova nebo věty
- Částice** – uvozují větu
- Citoslovce** – vyjadřují zvuky, city, nálady, pocity

Examples on sticky notes: *proto, když, a, spojky, matčin, Přídavná jména, ona, Zájmena, budu čekat, Částice, ano, kěž, Příslovce, několik, číslovky, Příkladky, Podstatná jména, plot, Citoslovce, ze, předložky, cili, ni, mi, tygr, hlas, askavě, plavat, stokrát, nejs., ona, nalyž, d, p*

6. Podmínky vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování

Vzdělávání žáků se **speciálními vzdělávacími potřebami** ve školách hlavního vzdělávacího proudu se uskutečňuje s pomocí **podpůrných a vyrovnávacích opatření**, kterými se podle vyhlášky č. 73/2005 Sb. rozumí speciální metody, postupy, formy a prostředky výuky, kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky, speciální učebnice, předměty speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka. Jejich charakter se odvíjí především od **speciálních potřeb** žáka.

Při vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení jde o specifické způsoby výuky a hodnocení, přehlednost a strukturovanost prostředí, možnost odpočinku a předměty speciálně pedagogické péče vedoucí k nápravě poruch učení. K přístupům voleným u žáků s poruchami chování a emocí patří především změna uspořádání prostředí třídy, uplatňování netradičních forem výuky, zajišťování volnočasových aktivit.

Při vzdělávání žáků zdravotně znevýhodněných jsou volena podpůrná opatření upravující obsah a formy vzdělávání a hodnocení těchto žáků vzhledem k jejich zdravotnímu stavu. Ke specifickým přístupům uplatňovaným u sociálně znevýhodněných žáků patří zřízení přípravných či specializovaných tříd, poskytování individuální nebo skupinové péče, úprava sociálního klimatu ve třídě a přítomnost asistenta.²⁶

Organizace péče a vzdělávání žáků se SPU a SPCH²⁷

Formy vzdělávání a poskytování reedukační péče vycházejí z doporučení pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně pedagogického centra (SPC) nebo střediska výchovné péče (SVP).

Jedná se o formu:

- 1. Individuální integrace** (žák se SPU nebo SPCH je zařazen do třídy běžného typu)
- 2. Skupinová integrace** (třídy zřízené pro žáky se SPU a SPCH v běžné škole)

²⁶ is.muni.cz/th/174161/pedf_b/BcPrace.doc

²⁷ http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=2

Podpůrným opatřením je vypracování individuálního vzdělávacího plánu nebo vypracování plánu osobního rozvoje na základě doporučení PPP, SPC, SVP.

Vyrovňovacími opatřeními rozumíme uplatňování speciálně pedagogických postupů a způsobů práce v průběhu vyučování. Například:

- přiměřené tempo
- individuální přístup, úprava rozsahu učiva
- využívání názorných pomůcek
- kontrola porozumění textu
- využívání tabulek, přehledů
- zařazování her k odbourávání stresu a strachu pro celý třídní kolektiv
- upřednostňování ústního osvojování učiva před písemným
- volba doplňovacích cvičení před diktáty
- snížený počet žáků ve třídě
- vzájemná komunikace školy a rodiny
- přihlédnutí k charakteru poruchy při hodnocení a klasifikaci
- individuální práce se žákem mimo vyučování a další podle doporučení PPP pro práci ve škole²⁸

Aktivity:

1. „Hravé čtení“ (odstranění obav ze čtení)

Vezmeme si nějakou knížku nebo časopis a vyhledáme dobře čitelnou pasáž. Nejde o učení, spíš o hru. Žáci se ve čtení střídají a vymýšlejí úkoly jeden pro druhého:

- čti co možná nejpomaleji
- čti pozpátku
- čti jen první slova na řádku
- čtení „rolí“ v příběhu
- záměrně se pleteme (kdo dokáže udělat větší počet chyb)
- čteme s emocemi (strachem, hněvem, vesele, smutně apod.)
- čteme na jeden nádech

²⁸ http://www.inkluzce.cz/_upload/73-2005.pdf

2. „Mumbo – jumbo“ (tvořivost ve slovní komunikaci)

Snaha o vytvoření vlastního jazyka. Nejprve ve skupinách překládáme slova z mateřského jazyka do vlastní řeči a potom začneme tvořit jednoduché věty.

3. „Diktát“ (rozvoj pozornosti)

Učitel vybere text a zadá např.: Všechna „y“ nahradte „a“. V průběhu diktátu může změnit zadání. Tyto aktivity by měly pomoci žákům pochopit spolužáky, kteří trpí některou SPU.

K tomu může pomoci i reflexe vhodně řízená učitelem.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Pro tento měsíc jsme si vybrali z nabízených aktivit „Hravé čtení“. Vzhledem k tomu, že je naše třída dyslektická a téměř každý žák má poměrně značné problémy se čtením, nezdála se mi vhodná aktivita „záměrně se pleteme“ (kdo udělá více chyb).

Proto jsme zvolili „Hravé čtení“ – čteme na jeden nádech a čteme s emocemi. To se žákům líbilo, oživilo to běžný nácvik čteného textu. Přestože někteří žáci i v 6. třídě stále ještě slabikují nebo zadržávají, nikdy jsem se nesetkala s tím, že by na sebe poukazovali, či se někomu posmívali. Děti se před sebou nestydí číst, i když vědí, že je potřeba neustále trénovat a zdokonalovat svoji čtenářskou techniku. Na závěr hodiny jsme si zahráli hru „Slova od jedné hlásky“, ale upravili jsme si pravidla tak, že jsme od jednoho písmenka vymýšleli slova společnými silami. Kdo měl nápad, řekl slovo nahlas. Největší radost měli žáci, když se jim podařilo vymyslet slovo, které souviselo s právě probíranou látkou např. parazit, plž, plzák, permafrost, polární pustiny. Skvělý důkaz toho, že si ve škole rozšiřují slovní zásobu o odbornější termíny a názvosloví, na které zatím v běžném životě nenarazili.

- Třída se žáky skupinově integrovanými vyžaduje pomalejší pracovní tempo, kratší zápisy, ověřování pochopení čteného textu, ponechání dostatku času na písemné zpracování úkolů. V únoru jsme se připravovali na školní kolo recitační soutěže. Děti si mohly samy zvolit text, který přednášely. Texty nebyly příliš dlouhé. Zato každý si vybral dva způsoby, jak text přednese: mohl recitovat vážně, se zaujetím a patosem, liknavě, jako by žák text zapomněl, oddrmolil ho, jako by ho chtěl mít co nejrychleji za sebou, nebo naopak pomalu a vážně jako na smuteční hostině. Jeden žák dokonce přednášel vlastní báseň, ve které mu potom spolužáci

pomáhali opravit nedostatky v rýmu a rytmu. Právě tento žák se také zúčastnil školního kola recitační soutěže. Původně jsem si myslela, že budou chtít přednášet dívky, ale ty neměly dost sebevědomí, aby vystoupily před žáky z jiných tříd.

- Téma jsem navodila v hodině dějepisu. Nejdříve jsem si vybrala aktivity z „Hravého čtení“. Rozdělila jsem třídu do pěti skupin. Každá skupina si vylosovala jednu emoci – strach, hněv, ironie, veselá nálada, smutná nálada. Probíranou kapitolu z učebnice potom četli zástupci jednotlivých skupin tak, aby co nejlépe vystihli vybranou emoci. Ostatní pak měli hádat, o jakou emoci se jedná.

Jako druhou aktivitu jsem vybrala „Mumbo-jumbo“. Opět měli členové jednotlivých skupin číst tutéž kapitolu různým způsobem: např. všechny samohlásky vyslovovat nejdříve jako „a“, poté jako „o“, „e“ a nakonec jako „y“. Toto už žákům činilo problémy.

Nakonec soutěžili, kdo přečte nejvíce textu na jeden nádech.

- Na toto téma jsem vedla diskuzi ve třídě, kterou navštěvují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Všichni žáci jsou vzděláváni formou skupinové integrace, tedy v dyslektické třídě, a během jejich výuky jsou uplatňována různá vyrovnávací opatření doporučená PPP. U všech žáků ve třídě je diagnostikovaná dyslexie různého stupně. V rámci reedukační péče se podařilo odstranit především chyby ve čtení, které se u žáků projevovaly v mladším věku. V současnosti je jejich nejnápadnějším projevem při čtení jeho neplýnulost. Právě z tohoto důvodu nebyly zvolené aktivity pro žáky úplně snadné.

Pracovali jsme s aktivitou „Hravé čtení“, při které si žáci vyzkoušeli čtení s emocemi. Každý si vybral jeden projev emocí podle momentální nálady (vesele, smutně, s hněvem). Čtení si vyzkoušeli na textu v češtině, a protože jsme téma realizovali v hodině německého jazyka, následoval i jednoduchý text v němčině. Žáci se snažili a za pomalého tempa čtení úkol zvládli dobře.

Na závěr si vyzkoušeli čtení na jeden nádech.

Aktivity jsme všichni hodnotili jako velmi zajímavé a pro nácvik správného čtení přínosné.

7. Reeducace specifických poruch učení

Reeducace specifických poruch učení probíhá na základě přesné diagnostiky. Ta nám určí, která z dílčích funkcí je špatně rozvinutá nebo nějakým způsobem „pokulhává“.

Nejdříve je nutné napravit tuto dílčí funkci, funkce jsou pak schopné se navzájem propojovat a vytvoří nám schopnost počítání, čtení nebo psaní.

Reeducace patří mezi nápravné metody speciální pedagogiky. Jde o dlouhodobý diagnosticko-terapeutický proces, který má za cíl odstranit nebo zmírnit obtíže dítěte a celkově zlepšit stav jeho psychiky. Zkušenosti ukazují, že neexistuje jedna univerzální účinná metoda. Je nutné se umět přizpůsobit individualitě dítěte a typu poruchy. Při výběru metod musíme respektovat stupeň poruchy a fázi nápravy, v níž se dané dítě nachází.

Aby byla reeducace efektivní, je nutná týmová spolupráce vyučujících, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání žáka, a jejich kvalitní připravenost.

Problematika SPU ve výuce žáků 2. stupně:

Český jazyk

- mluvnice (tvoření slov, tvary slov, větný rozbor)
- četba
- reprodukce textu

Matematika

- pochopení vztahu mezi číslem a množstvím
- pochopení zadání a formulace odpovědi
- číselné řady, násobilka a pamětné počítání
- matematické vzorce
- prostorové a plošné vztahy v geometrii

Cizí jazyky

- neobvyklá výslovnost
- schopnost naučit se nové hlásky
- nový pravopis

- nová zvuková i písemná podoba slova při stejném významu

Naukové předměty

- získávání informací ze čtení a práce s textem
- zápis informací a učení se ze sešitu
- výpisky, samostatná práce s textem, zápisy učiva

Přírodovědné předměty – F. CH, PŘ

- práce s textem a
- vzorce, poučky, definice a jejich aplikace a názvosloví
- symbolika písmen a čísel

Tělesná výchova a pracovní činnosti

- menší tělesná obratnost

Hudební výchova

- melodie, rytmus, čtení not

Náprava specifických poruch učení je náročná, dlouhodobá a vyžaduje značné úsilí ze strany učitele, rodiny, dítěte a dalších odborníků.

Vždy záleží na stupni poruchy a na míře celkového nadání dítěte. Pokud má dítě nadprůměrné nadání, je možné potíže zvládnout na 1. stupni a na 2. stupeň již nastupuje bez obtíží.

Pokud je porucha výrazná a nadání dítěte je průměrné, potíže přetrvávají i na 2. stupni, dítě se musí učit „jinak“ než běžná populace. Stojí ho to však spoustu energie a vůle. Pokud je má, zvládá 2. stupeň s průměrnými známkami, jeho výkonnost je dána tím, jak se mu věnují rodiče a jaké má volní úsilí.

Výkonnost se projevuje v předmětech naukových a přírodovědných. Záleží na tom, jakou poruchou dítě trpí.

Potíže v pravopise se nejvíce projeví v českém jazyce a jazykových předmětech, žák selhává v diktátech, slohových pracích.

Dyskalkulie se promítá do ostatních přírodovědných předmětů – fyzika, chemie, přírodopis.

Aktivity:**1. „Hra na dysgrafie“**

Žáci si vezmou prázdný papír a tužku. Tužku si vezmou do ruky, kterou nepiší (pravák do levé). Učitel začne rychle diktovat diktát a popohánět žáky, ať rychle píší daný text. Při této hře si žáci uvědomí, jaké problémy má dítě s poruchou psaní, jak je pro ně obtížné uvědomit si písmena a rychle a správně je napsat a jak je nepříjemné, když zažívá stres z toho, že nestíhá.

2. „Myslím na...“ (pozornost, soustředění)

Učitel žákům popíše věc, na kterou myslí, a řekne, na jakou hlásku slovo začíná (pouze u mladších dětí, starším hlásku nenapovídá). Žáci mají za úkol uhádnout, o jakou věc se jedná.

3. „Převlékání“ (postřehování detailů, pozornost)

Žáci sedí v kruhu. Učitel určí jednoho, který si ostatní pořádně prohlédne a potom jde za dveře. Ostatní se domluví a vymění nebo pozmění mezi sebou pár věcí. Žák, který byl za dveřmi, se vrátí a musí změny odhalit a pojmenovat.

4. „Procvičování paměti“ (paměť a soustředění dětí)

Děti si sednou do kruhu a určí se někdo, kdo začíná. Ten začne větu „Přijela tetička na návštěvu a přivezla mi čokoládu.“. Další dítě má za úkol celou větu zopakovat a přidat další věc („Přijela tetička na návštěvu a přivezla mi čokoládu a bonbóny.“). Každé další dítě vše opakuje a vždy přidá ještě jednu věc. Pokud si dítě nedokáže vzpomenout, můžou mu ostatní pomoci.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Téma reedukace je naší třídě velmi blízké. Tato třída je dyslektická a všechny děti mají nějaké SPU, často více najednou. Proto probíhá reedukace v rámci celého vyučování. Třidu navštěvuje třináct žáků, tím je zaručen lepší individuální přístup ke každému žákovi. Reedukace neprobíhá pouze v hodinách českého jazyka, ale jde o týmovou spolupráci všech vyučujících. Z nabízených aktivit jsme si vybrali „Hru na dysgrafie“. Žáci si vyzkoušeli psát text jinou rukou, než normálně píšou. Bylo to velmi náročné a nedařilo se jim to. Psací písmo

bylo velmi obtížné, tiskací bylo o něco málo snazší. Několik žáků ve třídě využívá k psaní malé tiskací písmo a upouští od psacího. Zápis je pro ně samotné srozumitelnější.

V naší třídě máme tři žáky, kteří mají velmi nečitelné písmo (psané pravou rukou). I pro ně je často obtížné text po sobě přečíst a následně se pak z tohoto sešitu doma učit. Proto se snažíme vytvářet do hodin různé pracovní listy, kam žáci informace pouze doplňují. Zápis je tak stručnější a mnohem přehlednější. Např. v přírodopise text zkracujeme jen do odrážek, hodně malujeme, aby bylo učivo názornější. Díky tomu, že máme v učebně nainstalovanou interaktivní tabuli, nemusíme tolik využívat texty v učebnicích a spíše klademe důraz na zrakové vjemy, které jsou pro děti se SPU lépe akceptovatelné a zapamatovatelné.

- Naše třída je určena žákům skupinově integrovaným. Všech čtrnáct dětí je v evidenci PPP, u všech byla v různé formě diagnostikována dyslexie, dysortografie, u někoho dyskalkulie. Někteří žáci trpí poruchami chování a poruchami pozornosti. Jejich učební výsledky často nejsou takové, jak by si sami přáli či jak si představují jejich rodiče.

Pro posílení sebevědomí a pro zlepšení vztahů ve třídě jsme jednu hodinu výchovy ke zdraví věnovali „Kritické a hladící ruce“. Děti si obkreslily na dvě čtvrtky papíru svou ruku, podepsaly se a požádaly pět spolužáků, aby jim do jedné ruky napsali vzkaz, za co je chválí, a do druhé ruky, za co je kritizují. Vzkazy umísťovali do prstů. Každý potom před tabulí prezentoval své ruce. Mohl uvést, co ho potěšilo nebo s čím nesouhlasí. Žáci si nakonec své ruce nalepili do sešitů. Všichni byli s výsledky spokojeni, na každém našli spolužáci něco, za co ho mohou pochválit, i když málokdy to byly studijní úspěchy.

8. Reeducace dyslexie

Dyslexie je specifická porucha čtení, projevující se neschopností naučit se číst běžnými výukovými metodami. Znamená potíže se slovy nebo poruchu v práci se slovy, poruchu ve zpracování psané řeči (ve čtení) a ve vyjadřování řeči psanou (v psaní). Dítě má problémy s rozpoznáním a zapamatováním si jednotlivých písmen, v rozlišování písmen tvarově podobných (b-d, s-z, t-j). Problémem může být i rozlišování zvukově podobných hlásek (a-e-o, b-p). V reeducaci dyslexie rozvíjíme jednotlivé percepce.

Základní příčiny dyslexie:

- oslabení sluchového vnímání, zejména oslabení sluchové analýzy a syntézy
- oslabení zrakového vnímání
- oslabení prostorového vnímání
- oslabená automatizace procesů

Projevy dyslexie:

- problém v rozlišování písmen
- problémy s nabýváním techniky čtení, tichý sklad, hláskování shluků souhlásek
- čtení s nerovnoměrným a přerývaným rytmem
- nezvladatelnost techniky rychlého či letmého čtení
- reprodukce textu je někdy lepší než vlastní technika čtení

Důsledky dyslexie:

- odraz v osobnosti žáka
- pocity napětí nejen ve výuce jazyka, ale i v ostatních předmětech
- možnost snížení celkového školního výkonu
- riziko neurotického vývoje dítěte

Dyslektik je žák, který musí neustále kompenzovat, hledat prostředky, kterými by se vyrovnal v zadaných úkolech ostatním žákům. Musíme se pokusit porozumět potížím, které žáka během školní docházky provázejí. Žák si chybu neuvědomuje.

Cílem reedukace je dosažení sociálně únosné úrovně čtení, je kladen důraz na zvládnutí textu, orientaci v textu a porozumění čtenému. Zároveň je nutné zaměřit se na podklad – analýzu. Tu rozvíjíme u každého žáka individuálně. Při procvičování využíváme kartičky s písmeny, spojování písmen s věcmi či jevy. Vybíráme adekvátní texty, které odpovídají obsahem a obtížností věku žáka. Při výběru textů vycházíme ze zálib a zájmů žáka.

Základní pravidla při vybudování techniky čtení:

- Žák by měl číst pravidelně, vcelku však nejdéle 10 minut. Doba čtení se přizpůsobuje věku dítěte – mladší méně.
- Žák by měl, pokud mu to vyhovuje, využívat záložku, prst...
- Využíváme postřehovací slabiky, kartičky.
- Vzbuzujeme v žákovi zájem o čtení.
- Využíváme komiksy, hádanky, vtipy.
- Zaměřujeme se na obsah čteného, zjišťujeme pomocí otázek.
- Čtení by mělo být zábavné, zajímavé.
- Žákovi vedeme deníček – co už umí.

Vybrané metody při reedukaci dyslexie:

Metoda obtahování

Je vhodná pro počáteční stádia reedukace u těžkých případů. Pokud nefunguje zrková ani sluchová analýza natolik, abychom mohli započít s výukou čtení, použijeme hmat a pohyb. Žák si vymyslí těžké slovo, které by sám nedokázal napsat a přečíst. Slovo napíšeme velkými písmeny na list papíru. Žák jednotlivá písmena obtahuje prstem a každé písmeno zvlášť vysloví. Opakujeme tak dlouho, až celé slovo ovládá pohybově. Poté mu předlohu zakryjeme a procvičujeme se zavřenýma očima. Pak napíše slovo načisto.

Nepřipustíme, aby bylo napsáno chybně, a žáka výrazně pochválíme. Při této metodě si dítě uvědomí, že není vše ztraceno, že existuje způsob, jak se dá všemu naučit. Od slov přecházíme k větším celkům, které pak můžeme předepisovat na počítači. Děti sledují, kolik slov se denně naučily přečíst a napsat, tím si samy měří svoji úspěšnost.

Metoda Fernaldové

Je vhodná u pomalých čtenářů, kteří mají dobrou techniku čtení. Je vhodná i pro dospělé dyslektiky. Žákovi určíme text – cca 10 řádků, který má „přelétnout“ zrakem. Současně se sledováním řádků si tužkou podtrhává nesnadná slova. Když takto přelétne zrakem všech 10 řádků, zkouší to znovu a opět podtrhává náročná slova (stejná i další). Když skončí, přečte si podtržená slova. Poté čte určenou část textu.

Z letného čtení již žák text zná, nemusí se obávat obtížných slov, a proto čte s větším klidem. Metoda by se měla v ideálním případě používat s dětmi denně.

Metoda postřehování

Žákovi předkládáme na zlomek vteřiny slabiku, slovo, skupinu slov – podle úrovně čtení, žák má za úkol text přečíst. Užíváme barevnosti. Postupně zvyšujeme náročnost. Postupujeme od otevřených slabik k uzavřeným, od jednoslabičných slov k víceslabičným. Postupně přidáváme slova se shlukem dvou, později více souhlásek. Při nácviku délky samohlásky je nutné, aby byla přečtena každá dlouhá samohláska i čárka, která odděluje větné celky. Délky nacvičujeme pomocí bzučáku, písťalky, kapesní svítilny. Je možné využít rytmizace. Cvičíme pomocí kartiček.

Metoda dublového čtení

Používá se u žáků, kteří čtou nepřesně, domýšlejí koncovky slov nebo často chybují. Žák čte hlasitě daný text o slovo zpět za hlasitým čtením pedagoga. Díky této metodě odbourá dítě obavy z hlasitého čtení. Žák získává zpětnou zkušenost. Metoda je vhodná pro starší děti.

Čtení v duetu

Učitel čte zároveň s dítětem nepochvičený text. Rychlost přizpůsobí možnostem dítěte. Čte výrazně, zřetelně, se správnou intonací. Dítě své špatné čtení při tomto nácviku neslyší, vzdává se svých špatných čtenářských návyků a zvyká si na správnou intonaci vět.

Aktivity:**1. „Král“**

Jedno z dětí je král (v první hře je to dospělý). Král stojí v čele místnosti, ostatní jsou za ním a vše po něm opakuji. Král udává takt a druh pohybu, současně ve stejném taktu nahlas slabikuje slovo pro daný pohyb (např. král ve zvoleném taktu dupe a slabikuje du-pat, du-pat, ostatní ho následují). Důležité je, aby se všichni ve stejném taktu pohybovali a slabikovali.

2. „Vyhledávání rýmů“

Vybere se libovolné slovo a hledá se k němu co nejvíce rýmů (např. mrak – drak, frak, prak), přitom lze vytvořit zcela nesmyslná slova (mrak – žrak, krak). Nezáleží na významu, ale na tom, aby se slova rýmovala.

3. „Slovní hříčky“ (návčik tvoření vět, uvědomění si počtu slov ve větě)

Dítěti předkládáme krátké věty, např. Petra si hraje. Jana má květiny. Věty vyslovujeme pomalu, slovo za slovem. Poté opakujeme celou větu společně s dítětem. Hranice mezi slovy zdůrazňujeme tlesknutím nebo každé slovo vyslovíme odlišně (např. změnou výšky hlasu). Věty prodlužujeme, rozkládáme s dětmi na slova. Poté můžeme dávat dětem úkoly – „Kdo zná nějakou větu se dvěma slovy (třemi, čtyřmi atd.)?“

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší třídě často pracujeme s dyslektickými čítankami. V poslední době se mi nejvíc daří návčik plynulého čtení bez chyb – děti čtou zpočátku opravdu velmi pomalu tak, aby „oči vždy předbíhaly ústa“. Žáci se zklidní, když vědí, že nesmí spěchat a opravdu začínají číst bez chyb. Postupně zrychlujeme tempo. Výsledky jsou individuální, obecně lze ale říct, že tato technika většinou pomohla, dvě děti se zlepšily velmi výrazně.
- Vzhledem k tomu, že žáci ve třídě mají tyto poruchy, bylo pro nás snadné si je nejdříve objasnit a říct si, co je to dyslexie, jak se projevuje. Hovořili jsme také o důsledcích této poruchy vzhledem k jedinci a vysvětlili jsme si i pojem reedukace.

Vzhledem k tomu, že jsme v matematice právě probírali výrazy a zápis výrazů, aktivity jsem trochu obměnila a pustili jsme se do zápisu výrazů ze slovního vyjádření.

Nejdříve jsme měli slovní vyjádření před sebou a tvořili jsme z něj symbolický zápis, poté jsem prověřila sluchové vnímání – slovní vyjádření jsem četla a žáci zapisovali.

Tuto metodu jsme zkusili i na čas. Žákům se tento způsob výuky líbil, brali to spíše jako hru, nicméně žáci s dyslexií mírné problémy měli, ale i tak si to s námi užili.

- Toto téma jsem zpracovala v hodině anglického jazyka.

Nejdříve jsem žákům vysvětlila pojmy dyslexie a reedukace. Poté jsme vyzkoušeli metodu dublového čtení, která se vybraným žákům velmi líbila, a dále metodu čtení v duetu, která se rovněž líbila.

Jako aktivitu jsem zadala žákům „Slovní hříčky“. Žáky jsem rozdělila do čtyř skupinek, každé jsem zadala tři jednoduché věty, které měly děti přidáváním slovíček co nejvíce rozvinout tak, aby dávaly smysl. Při práci se mohl používat slovník.

Aktivita se líbila, i když byla náročnější vzhledem k práci v cizím jazyce.

9. Reedukace dysgrafie

Dysgrafie je porucha grafického projevu, která postihuje celkovou úpravu písemného projevu, osvojování jednotlivých písmen, napodobení tvaru, spojení hlásky s písmenem a řazení písmen. Dítě může zaměnit tvarově podobná písmena, písmo je neuspořádané, těžkopádné, neobratné. Linie písma jsou nerovnoměrně vedeny, písmo je neplynulé, kostrbaté, může se objevovat směšování psacího a tiskacího písma. Žák píše pomalu, namáhavě, vadně drží psací náčiní. Tlačí na tužku, což způsobuje bolestivost a napětí v ruce. Dysgrafie je způsobena deficitem jemné a hrubé motoriky.

Podkladem dysgrafie je oslabení:

- grafomotorické obratnosti
- prostorové orientace
- zrakového vnímání a paměti
- pozornosti

Reedukace je zaměřena na celou osobnost žáka.

Cílem reedukace je přiměřeně rychlé a čitelné písmo. Dítě by mělo být pro práci motivováno. Při rozvíjení grafomotoriky se zaměřujeme na hrubou a jemnou motoriku.

Předpokladem plynulého psaní je správné držení psacího náčiní - používáme tužky, pastelky, pera s tzv. trojhranným programem. Používáme tužky s měkkou tuhou. Velice důležité je správné sezení při psaní, optimální výška psací plochy a židle. Při psaní má mít dítě opřené obě nohy o podložku. Dále provádíme průpravné uvolňovací cviky – na svislé ploše, na šikmé a nakonec na vodorovné podložce. Psací náčiní musí zanechávat zřetelnou stopu, aby si dítě nezvykalo na přítlak.

Uvolňovací cviky můžeme doprovázet říkadly, písničkami, hudebním doprovodem. Nevhodné je cvičení, které mění ostře směr pohybu, protože se tím naruší jeho plynulost. Tyto cviky předcházejí nácviku psaní, provádíme je pokud možno před každým psáním. Dáváme přednost krátkým cvičením, v průběhu psaní zařazujeme relaxační cvičení.

Dysgrafie se projevuje jako porucha tvaru, porucha tahu a porucha vztahu.²⁹

Porucha tvaru

Dítě nedodrží tvar písmene, komolí písmena, nepamatuje si postup psaní daného písmena. Při reedukaci se zaměříme na algoritmus psaní – dítě napodobuje učitele. Učitel dítěti ukazuje správné tahy při psaní písmene. Dítě musí vidět, jak písmeno vzniká, a vybavit si jeho hotový tvar. Pro dobré zapamatování je třeba rozdělit napsání písmena na jednotlivé kroky. Písmeno obtahujeme se zavřenýma očima na velkém tvaru v prostoru. Dítě si musí zautomatizovat pohybovou dovednost. Postupně spojuje písmena do slov. Pokud se dítěti nedaří, vedeme mu při utváření písmene ruku.

Porucha tahu

Písmo dítěte je neúhledné, dítě nepíše jedním tahem. Je patrné napojování písmen, písmo má zvrácený sklon, pro křečovitě držení tužky je roztřesené.

Při reedukaci se zaměřujeme na spojování písmen s nadměrně prodlouženými tahy. Postupným nácvikem je dítě automaticky odstraní. Cvičení provádíme na tabuli mokrou houbou, pak křídou a teprve nakonec na papíře.

Porucha vztahu

Dítě nedokáže psát písmena ve slově ve správném poměru. Některá písmena jsou nadměrně velká, jiná nadměrně malá.

Při reedukaci využíváme pomocné linky:

- Pro větší přehlednost smí psát dítě přes řádek. Řádek může sloužit i k opravě chyby.
- Slovo si nejdříve nahlas po slabikách přečteme, poté ho dítě napíše a hlasitě si jej přitom předříkává.

Podpůrná opatření ve škole:

- prodloužení času, využití doplňovacích cvičení
- zkrácení textu, jeho vlepování do sešitu, práce s PC.
- dítěti zajistit vhodné místo k sezení – blíže učiteli, aby mělo možnost vnímat výklad a učitel měl možnost dítě sledovat

²⁹ http://is.muni.cz/th/66225/pedf_m/diplom.MV.txt

- využití pracovních listů – je vhodné větší řádkování.
- využití fólií
- zajištění uvolněné atmosféry ve třídě
- žáka povzbuzovat, motivovat, uznat každý jeho pokrok a úsilí.

Aktivity:

1. „Skládání tangramů“

Základem je čtverec, který se dělí na 5 trojúhelníků, jeden čtverec a jeden rovnoběžník. Skládáním tvarů se rozvíjí konstruktivní představivost, smysl a cit pro geometrické obrazce a jejich zákonitosti. Žáci se naučí vidět plochu. Procvičuje se také pravolevá, orientace i koncentrace při práci.

Cílem hry je sestavit obrázek, když znáte pouze jeho obrys.

Při skládání použijte všechny části, žádný díl nesmí zůstat stranou.

Jednotlivé díly leží vedle sebe na podložce, nepokládejte jeden přes druhý. Dotýkají se hranou nebo alespoň rohem.

Části lze libovolně převracet.

2. „Psaní na záda“

Jeden žák píše druhému na záda a ten přepisuje slova nebo věty na papír. Lze hrát i týmově jako na tichou poštu.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V hodině jsme se zaměřili na rozvoj pozornosti, paměti, prostorovou orientaci a na rozvoj grafomotorické obratnosti. Třída jako celek dostala za úkol spolupracovat při záchraně kolektivu na nepřátelské planetě. Mohli se zachránit buď všichni, nebo nikdo. Museli se pohybovat na židličkách určeným směrem zcela tiše, nedotknout se podlahy a dosáhnout záchranné lavice.

Při akci se zpočátku nedařilo soustředění, spolupráce a dodržování pravidel. Když děti pochopily, že všichni zahynou, pokud nedodrží pravidla, vynutily si další pokusy (byly celkem čtyři) a nakonec všichni soustředěně a cílevědomě spolupracovali.

Po řadách jsme si zahráli i „Psaní na záda“. Řady mezi sebou soutěžily, proto se všichni museli snažit, aby malování na záda bylo co nejpřesnější. Vždy se vylosovalo téma, na které se malovalo.

Ověřili jsme si, že jsou žáci schopni cílené spolupráce v kolektivu, soustředění, pomáhají si navzájem při překonávání překážek v prostoru, pamatují na neobratné spolužáky a pomáhají jim překonávat obtíže. Hra zároveň sloužila ke zlepšení vztahů mezi žáky ve třídě.

- Z aktivit jsem pro žáky vybrala skládání tangramů.

Nejdříve jsme si se žáky museli vysvětlit, co to vlastně tangram je. Toto slovo nikdy neslyšeli a nevěděli, co znamená. Pro názornější tvoření jsme si vybrali barevný papír. Žáci si nastříhali tvary, které jsem jim ukázala. Pak se pokoušeli ze svých dílků sestavit předepsaný tvar. Úkol to byl velmi složitý a moc se jim nedařil. Velký problém měli s prostorovou orientací a představivostí. Vzhledem k tomu, že se jim nedařilo obrazce sestavit ani s malou pomocí, museli jsme zadanou aktivitu trochu pozměnit a vytvářeli jsme obrázky podle svých představ. Podařilo se jim vymyslet občas zajímavé až bizarní útvary a ostatní hádali, co obrázek představuje. U některých žáků byla znatelná oslabená motorika, kterou je nutné neustále rozvíjet.

10. Reeducace dysortografie

Dysortografie je specifická porucha pravopisu, která je často spojená s dyslexií. Jedinci s dysortografií mají závažné problémy, které se projevují především nedostatečně rozvinutým sluchovým vnímáním a reprodukcí rytmu, chápáním obsahu psaného textu, popř. nedostatečným rozvojem grafomotoriky.³⁰

Při reeducaci dysortografie se zaměříme především na nedostatečně rozvinuté funkce, na odstranění specifických chyb a také na zvládnutí mluvnického učiva. Současně bychom měli u žáka rozvíjet ty psychické kvality, které jsou součástí písemného projevu (soustředění, schopnost aplikovat gramatická pravidla, kontrola vlastní práce).³¹

V důsledku oslabení sluchového vnímání se projevují **specifické dysortografické chyby**:

- vynechávání písmen, slabik, slov i vět
- přidávání písmen, slabik, vět
- spojování slov v jeden celek (typické psaní slova s předložkou)
- vynechání nebo nesprávné umístění diakritických znamének, sykavkové záměny, nedodržování délek samohlásek
- přesmykování slabik, váhání, pomalost
- chyby plynoucí z artikulační neobratnosti
- záměny zvukově podobných hlásek, slabik
- chudý psaný projev, chyby v přepisu
- špatné rozlišování konce slov, vět

U žáků se často objevuje dyslalie, potom je nutná návštěva logopeda. S žáky cvičíme jazykolamy, využíváme logopedické říkanky.

Při reeducaci bychom měli dále dbát na rozvoj sluchového vnímání, zrakové diferenciaci, prostorové orientace a koncentrace.

³⁰ ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

³¹ ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

Aktivity:**1. „Plácačky“**

Osvojení gramatických pravidel i-y. Učitel napíše na tabuli tvrdá y a měkká i. Děti seřadí do dvou řad. Každá řada dostane plácačku. Učitel řekne slovo a dvojice žáků má za úkol správně plácnout to i/y, které do slova patří. Tato hra se dá přizpůsobit právě probírané látce. Lze ji hrát i na pády, vzory, vyjmenovaná slova, di-ti-ni x dy-ty-ny apod.

2. „Manipulace s gumou“

Učitel předčítá slova a děti naznačují pomocí natahování gumy délky slabik.

3. Skládání rozstříhaných obrázků, popř. puzzle**4. „Zrcadlo“**

Dvojice žáků stojí naproti sobě s nataženými dlaněmi s odstupem asi 5 cm. Jeden z žáků pohybuje rukama podél imaginárního zrcadla, druhý žák ho má co nejpřesněji napodobit.

5. Kreslení podle diktátu, řešení jednoduchých labyrintů, pantomima**Možnosti stimulace a podpory oslabených funkcí:****Rozlišování měkkých slabik di-ti-ni a tvrdých dy-ty-ny**

Využíváme všechny smysly. Jako pomůcka slouží tzv. mačkadlo. Mačkadlo je destička, na které jsou zvýrazněné tvrdé a měkké slabiky. Dítě dle diktátu ukazuje učiteli jmenované slabiky. Další pomůckou jsou tvrdé (dřevěné) a měkké (molitanové) kostky. Při diktátu si děti ohmatávají příslušnou kostku, aby si uvědomily, která slabika tam patří. Učitel ověří. Je dobré začínat s tréninkem jedné skupiny slabik, až poté směšujeme. Když děti zvládnou slabiky rozlišit sluchem, přistupujeme k jejich napsání. Je dobré využívat barevnosti.

Rozlišování dlouhých a krátkých samohlásek

Nejčastější pomůckou je bzučák, který zdůrazňuje délku samohlásek. Tím posilujeme sluchový vjem. Pokud má bzučák žárovku, posiluje se tím zároveň i vjem zrakový. Dále můžeme využívat zvonek, hudební nástroje, stavebnice s dlouhými a krátkými prvky. Při užití bzučáku učitel vyťukává rytmus, který žáci nejdříve opakují vytleskáváním. Dále učitel předřikává slova, která

zároveň přehrává pomocí bzučáku. Žáci přitom graficky znázorňují slova, dopisují chybějící čárky, rozlišují na obrázku napsaná slova.

Sluchové vnímání

Zaměřujeme se na sluchovou analýzu a syntézu – žáci rozlišují počet slov ve větě, rozkládají slova na slabiky, rozkládají slova na hlásky, skládají slova z jednotlivých hlásek. Často se hraje slovní kopaná.

Záměny písmen

Snažíme se zapojit všechny smysly, zaměřujeme se na zrakovou diferenciaci. Dbáme na zásadu „málo, ale často“. Zaměřujeme se na slova se zaměňovanými písmeny.

Neschopnost aplikace gramatických pravidel

Reedukace úzce souvisí s právě probíraným učivem. Využíváme názornost – kartičky s i-y, karty s párovými souhláskami, přehledy mluvnického učiva, doplňovací cvičení, ověřování algoritmů uplatněním pravidel. Vše by mělo probíhat hravou formou.

Rozlišování sykavek c, s, z – č, š, ž

Využíváme karty s písmeny, obrázky se slovy. Učitel vyslovuje slabiky, žáci zvedají karty s příslušným písmenem. Učitel vysloví hlásku, žák opakuje a ukáže odpovídající písmeno. Učitel říká dvojice slov (sem – zem), žák opakuje a ukazuje příslušná písmena. Postupně zvyšujeme obtížnost slov.

Vynechávání, přidávání a přesmykování písmen, slabik

Provádíme soustavné cvičení sluchové percepce, vyžadujeme důslednou artikulaci, polohlasné diktování žáka, který píše. Žák tvoří slova z přeházených písmen, podtrhává správně napsaná slova (dens-dnes-dsne), rozkládá a skládá slova.

Hranice slov v písmu

Využíváme stavebnice, prvky znázorňující slovo, obrázky, karty s předložkami. Žák určuje počet slov ve větě, čte slova s předložkami pomocí obrázků, graficky znázorňuje obtížnější věty. Žák může značit slova částmi stavebnice nebo písemně (domluvenými znaky).

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V hodině literatury jsme probírali osobnost Jana Ámose Komenského a jeho promyšlený systém školního vzdělávání. Žáky zaujalo heslo „škola hrou“, proto jsme zkusili zahrát si „Hru se slovy“. První žák řekl podstatné jméno a ostatní podle zasedacího pořádku pohotově vymýšleli rýmující se slova. Pokud slovní zásoba došla, musel ten, kdo byl na řadě, nadhodit nové slovo, na které ostatní zase popořadě vymýšleli rýmující se slova.

Potom žáci přemýšleli, které slovo jim dělá potíže při psaní a často v něm chybně. Vymýšleli jsme, jakým způsobem si mohou pomoci, jak si poradit. Některé děti říkají, že jim ani nevadí, když nemají všechno správně, protože vnímají spíše obsah a pravopis podle nich není důležitý. V tomto postoji se odráží jejich výukové obtíže a přijetí svých vlastních nedostatků.

- O dysortografii se velmi často mluví, ale málokdo ví, co tato porucha učení znamená, a jaké jsou její základní příčiny. Shrnuli jsme si potíže, které lze za dysortografii považovat. Žáci si vzpomněli, která písmenka se jim pletla, co pro ně byl a stále je problém při učení. Kdo dochází na konzultace do PPP nám prozradil, jaké metody a formy práce tam volí, a s jakými pomůckami při reedukaci pracují. Společně jsme si zkusili některé z nabízených aktivit. Někomu bohužel dělaly velké problémy. Připomněla jsem žákům, že základem úspěchu při reedukaci je soustavná každodenní příprava a vytrvalost.

- Dysortografie je často se vyskytující porucha učení u žáků v naší třídě. Většinou se jedná o poruchy sluchové percepce. V jejich písemném projevu se projevuje řada specifických chyb. Pokud píše na tabuli, často se obracejí na vyučující s dotazem, jak napsat příslušný výraz. Slova často správně napíší až po nápodě. Mnozí mají stále problémy s dlouhými a krátkými samohláskami. Pravopisná pravidla chápou, nicméně mají potíže je aplikovat. Při doplňovacích cvičeních se osvědčilo – alespoň žákům, kteří více čtou – napsat si dvě verze slova pod sebe a potom se rozhodnout, který zápis jim připadá přirozenější. U těch, kteří nemají v oblibě knihy, jde o volbu náhodnou.

Časté je také spojení několika slov v jeden celek. Nyní už si většinou zvykli na můj způsob diktování, kdy na konci řeknu počet slov. To jim pomáhá text rozdělit.

Při výuce takových žáků na 2. stupni jde spíše o to, aby se jim učivo úplně neznechutilo. Dodávám jim sebevědomí v literatuře, kdy se mohou osvědčit v orientaci v textu, a ve slohu, kde hodnotíme spíše obsah než pravopis.

11. Reeducace dyskalkulie

Dyskalkulie je porucha matematických schopností, jejíž nejčastější příčinou je špatná orientace v prostoru – dítě si nedovede představit početní řadu a vztahy mezi čísly, není mu jasná posloupnost, následnost jednotlivých čísel, dlouho počítá na prstech, později se naučí nazpaměť číselnou řadu nebo násobky čísel. Objevují se obtíže v orientaci na číselné ose, záměny číslic (6-9), záměny čísel (2008-2800), neschopnost provádět matematické operace, poruchy v prostorové a pravolevé orientaci při práci s čísly i v geometrii. Příčinou poruchy ale mohou být i lehké mozkové dysfunkce, nesprávný způsob vyučování, negativní postoj k matematice a k učení vůbec a mnoho dalších.

Důležité předpoklady pro rozvoj matematických schopností u dětí předškolního věku:

- stupeň vývoje zrakového vnímání
- bezpečná prostorová orientace
- přesné sluchové vnímání

Pokud v tomto období pozorujeme u dítěte určité obtíže a nedostatky v těchto oblastech, je možné předpokládat poruchu matematických schopností. Jejich rozvoj je nutné cíleně rozvíjet formou hry.

Na možnost poruchy by měl jako první upozornit učitel žáka a proto je důležité, aby měl o dyskalkulii alespoň základní znalosti.

Je nutné, aby byly děti, které již na 1. stupni mají větší problémy s matematikou (i bez problémů v českém jazyce), co nejdříve vyšetřeny v pedagogicko-psychologické poradně.

Výsledkem tohoto vyšetření je nález, na jehož základě by měl speciální pedagog začít s žákem cíleně pracovat tak, aby došlo pokud možno k odstranění nebo alespoň postupnému zmírňování projevů dyskalkulie.

Pokud se na 1. stupni podaří zautomatizovat sčítání a odčítání z paměti do 20, zautomatizovat násobilku a dělení, zvládnout počítání do 100, pak většina obtíží spojených s dyskalkulií na 2. stupni odpadá.

Reedukace dyskalkulie na 2. stupni:

- U žáků s dyskalkulií je nutná individuální reedukace z důvodů velkých rozdílů, různých stupňů a úrovní dyskalkulie.
- Zjišťujeme úroveň, na které žák je, postupujeme ke složitějším úkolům.
- Velice důležité je hlídat postupy při řešení příkladů. Není jedno, jak žák počítá, svým postupem se nemusí dopracovat ke správnému výsledku.
- Složitější postupy dělíme na co nejmenší kroky.
- Učivo neustále opakujeme a procvičujeme.
- V maximální míře využíváme názor, běžné denní situace.

Základní operace s přirozenými čísly

Sčítání přirozených čísel – využíváme nejrůznější formy názoru: konkrétní předměty, počítadlo, dominové karty, čtvercové sítě, stovkové počítadlo.

Pro dobré zvládnutí operace sčítání je nezbytné nejdříve procvičit rozklady čísel na dva sčítance a rozklady čísel na desítky a jednotky.

Odčítání přirozených čísel – vyvozujeme odděleně od operace sčítání. Při vyvozování jednotlivých spojů operace odčítání vycházíme z manipulace s konkrétními předměty a z grafického znázornění určité situace

Násobení přirozených čísel – chápeme jako sčítání několika sobě rovných sčítanců. Důraz klademe na pochopení podstaty operace a pamětné osvojení základních spojů a algoritmů.

Dělení přirozených čísel – vycházíme z konkrétní manipulační činnosti a jejího grafického znázornění.

Aktivity:

1. „Jaké je to číslo?“

Učitel napíše na zadní stranu tabule libovolné přirozené číslo z probíraného oboru. Žáci číslo hádají tak, že kladou otázky, na které lze odpovědět pouze „ano“ nebo „ne“:

Je to číslo menší, větší než...?

Obsahuje 0, 1, 2, ...?

Je to číslo jednociferné, dvojciferné, ...?

Nachází se mezi čísly...? apod.

Zjištěné údaje je vhodné vyznačovat na číselné ose.

2. „Využití kombinací“ (rozvoj kombinačního myšlení)

Žák se učí uvědomit si vztahy mezi objekty, zda se prvky ve skupinách mohou či nemohou opakovat apod. Žáci mají za úkol všemi možnými způsoby postavit na sebe tři různobarevné kostky (červenou, modrou, zelenou).

3. „Procvičování vztahů mezi objekty různých velikostí“

Seřazuje kostky, geometrické tvary, části stavebnice apod.

4. „Znázorňování matematických operací“

Používáme operační znaky vyrobené z papíru (sčítání, odčítání).

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší třídě jsou tři žáci s přetrvávajícími dyskalkulickými potížemi.

V třídnické hodině jsme si zahráli hru zaměřenou na postřeh a na vnímání čísel zároveň s předváděním gest a mimiky. Žáci sedí v kruhu, každý dostane přiřazené jedno číslo. Navzájem se vyvolávají čísla, přičemž vyvolané číslo musí reagovat a zároveň změnit pohyby celého kruhu, např. tleskáním do taktu, plácáním do stehů, kýváním hlavou, pohyby nohou, dupáním. Každý žák musí třikrát opakovat své číslo zároveň s pohyby a počtvrté vysloví číslo nové, které musí okamžitě převzít rytmus, zvolit jiný pohyb, třikrát opakovat své číslo a počtvrté vyvolat dalšího. Kdo se splete, dává fant.

Žáci se bavili, zároveň cvičili postřeh a vnímali číselné řady.

- V naší třídě jsou žáci se specifickými poruchami učení, u některých žáků je diagnostikovaná i dyskalkulie, popř. dyskalkulické obtíže. V rámci výuky si společně

vytváříme přehledy učiva, vzorců, postupů při řešení příkladů, které mohou používat nejen ve výuce, ale i při samostatné práci. Proto jim toto téma nebylo cizí.

Výuku matematiky si často zpestřujeme zajímavými příklady a touto „hravou“ matematikou si žáci nenásilně osvojují probírané učivo přitažlivější formou.

- Naše třída je třídou pro žáky se specifickými poruchami učení, ale diagnostikovanou dyskalkulií nemá nikdo. Přesto se specifické poruchy učení žáků promítají i do matematiky.

K tématu jsme si zvolili aktivitu „Jaké je to číslo?“. Protože v matematice právě počítáme s desetinnými čísly, žáci hádali číslo desetinné – volili jsme od jednodušších po složitější. Žáci hádání velice prožívali a těšili se, až na ně s hádáním přijde řada. Uvědomili si, jak je důležité nejen při této hře, ale i při počítání znát řady desetinných čísel, s čímž se nejvíce potýkali.

- Navázali jsme na minulé projektové hodiny, kdy jsme mluvili o dyslexii, dysortografií a jiných poruchách. V našem třídním kolektivu nemáme žádné žáky s individuální integrací a diagnostikovanou dyskalkulií. Mnoho žáků ale poradnu navštívilo a na základě vyšetření mají pracovníky PPP doporučené speciální metody práce, které mají pomoci zlepšit kvalitu učení. Jedná se především o individuální přístup, toleranci pomalejšího pracovního tempa i zkrácené úlohy. To vše jsme si připomněli, ale zároveň jsme si zdůraznili, že jsou jisté úkoly a povinnosti, které se vztahují na všechny žáky. Zejména u žáků se SPU je nezbytně nutná důslednost a soustavná denní domácí příprava, která je zvláště u matematiky v důsledku navazování učiva nutná.

Pro zpříjemnění hodiny jsme si zahráli hru „Jaké je to číslo?“, která žáky zaujala a bavila.

12. ADHD

ADHD (zkratka anglického „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“) – **hyperkinetická porucha**, která patří mezi neurovývojové poruchy. Tato porucha se projevuje již od raného dětství, nejvíce však ve školním věku, kdy postihuje 3-7 % dětí. Ve 40-50 % případů přetrvává do dospělosti a vyskytuje se u 4-5 % dospělých. Spíše než hyperaktivita se v tomto období objevují pocity vnitřního neklidu, převládá impulzivita a poruchy pozornosti. Pro ADHD se dříve používaly diagnózy LDE (*lehká dětská encefalopatie*) či LMD (*lehká mozková dysfunkce*), které se snažily vystihnout etiologii. Aktuálně používané označení syndromu vychází z popisu projevů této poruchy.³²

ADHD syndrom

- porucha pozornosti - hyperaktivita
- impulzivita
- afektivní chování
- výkyvy ve výkonech
- zvýšená chybovost z nepozornosti
- poruchy motoriky
- potíže s přechodem k jiné činnosti
- sociální nevyzrálost
- neklid, nesoustředěnost, roztěkanost
- opakované zapomínání domácích úkolů
- častá ztráta osobních věcí
- nesystematičnost při práci

ADD syndrom

- pomalé pracovní tempo
- nepružnost v reakcích
- zvýšená únava
- zasněnost

³² <http://cs.wikipedia.org/wiki/ADHD>

Jak poznám, jestli má dítě v mojí třídě ADHD?

Pro učitele je práce s hyperaktivními dětmi běžnou praxí. Mohou být i první, kteří si poruchy u dítěte všimnou a upozorní na ni rodiče.

ADHD se mnohdy výrazně projeví právě s nástupem dětí do školy (nejčastěji bývá tato porucha diagnostikována mezi 6. a 9. rokem věku dítěte) v konfrontaci s novým režimem. Najednou se musí podřídít školnímu řádu, zvládnout výrazné omezení pohybové aktivity, dodržovat určitá pravidla chování, sledovat výuku a soustředit se na vlastní práci. Děti s ADHD mají inteligenci srovnatelnou s ostatními vrstevníky, bývají vnímavé a citlivé. Kvůli svému chování však bývají více trestány a zahrnovány výčitkami, na což mohou reagovat agresivně nebo depresivně a jejich sebevědomí se postupně snižuje. Obtížně hledají přátele mezi vrstevníky a jejich postavení ve třídě často osciluje mezi puncem „šaška“ a „grázla“. Některé děti svým extrémním neklidem učiteli téměř znemožňují normální vyučování.³³

Příznaky ADHD můžeme rozdělit do tří oblastí:

1. Porucha pozornosti

Projevuje se problémem se soustředěním, děti se snadno rozptýlí například pohledem z okna nebo nepořádkem na pracovním stole. Jsou schopny pracovat rychle, ale často povrchně, práci si nekontrolují. Při práci jsou nepozorné, z čehož pramení následné chyby. Těch si může učitel všimnout například v diktátech (vynechávání písmen, interpunkčních znamének). Jejich školní výsledky i prospěch značně kolísají, od výborných až po nedostatečné známky. Mnohdy dosahují horší známek, než jaké by odpovídaly jejich inteligenci. Neumí si udělat pořádek ve svých věcech, stále jim něco chybí a něco hledají. Pomůcky ve školní tašce mají neuspořádané a promíchané, často je ztrácejí. Pokud něco hledají, často vysypou celou tašku a probírají se jejím obsahem na zemi. Nedbají na svůj zevnějšek, nejsou učesaní, nemají zastrčenou košili, nezapínají všechny knoflíky, nezavazují si boty. Při rozhovoru s dospělými jim dělá obtíže se soustředit a postřehnout všechny informace a instrukce, zvláště je-li rozhovor dlouhý a informací je více. Často se svým učitelem navazují po delší době pozitivně laděný výběrový vztah, o to hůře potom snášejí změnu pedagoga.³⁴

³³ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

³⁴ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

2. Hyperaktivita

Děti postižené hyperaktivitou se projevují nápadnou pohyblivostí a neklidem. Ve škole nevydrží delší dobu klidně sedět, často se vrtí a houpou na židli, opakovaně z ní padají, vstávají, pobíhají od jedné věci ke druhé. V průběhu vyučování často přecházejí po třídě, hrají si s předměty, které nemají s výukou a učivem nic společného, lezou po nábytku nebo skáčou po lavicích. Pro tyto děti je typická větší míra hluku a nadměrný řečový projev. Vlastní činnost hojně komentují nebo u ní vydávají atypické zvuky. Přerušují učitele ve výkladu nebo ho doplňují svými připomínkami a ruší tak ostatní spolužáky.³⁵

3. Impulzivita

Děti často jednají bez rozmyslu, v okamžiku, kdy je to zrovna napadne. Všechno chtějí mít a dělat hned. Neumí odhadnout důsledky svého jednání nebo své jednání nějakým způsobem korigovat. Tyto děti tedy nejprve konají a pak teprve přemýšlejí. Je pro ně obtížné se podrobit autoritám, příkazům a stanoveným pravidlům. Ve vyučování překřikují ostatní děti, vyrušují bez přihlášení, mluví, aniž by je učitel vyvolal. Neradi čekají, až na ně přijde řada, předbíhají ve frontě ve školní jídelně. Nečekají na pokyny učitele, do aktivit se pouštějí zbrkle. V hodinách tělocviku nebo během přestávek jim hrozí nebezpečí úrazu.

Nejvíce nápadné jsou děti s převládající nadměrnou aktivitou a impulzivitou, naopak děti s převahou příznaků pramenících z poruchy pozornosti mohou působit jako zasněné, netečné, líné a nedbalé.³⁶

Další příznaky

Dalšími příznaky spojenými s ADHD je zvýšená dráždivost. Děti se snadno nechají vyprovokovat a často také provokují ostatní. Jejich reakce mohou být až agresivní, čímž se dostávají do konfliktů s vrstevníky i s autoritami. Tyto děti se pak v kolektivu stávají neoblíbenými, je pro ně obtížné najít si blízkého kamaráda nebo se přáteli pouze s dětmi s podobnými potížemi. Umí se pro věci rychle nadchnout, ale nedokáží být vytrvalé a ani důsledné. Při dlouhotrvajících (zejména neléčených) potížích se kvůli opakovaným

³⁵ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

³⁶ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

neúspěchům přestávají snažit. Ztrácí zdravou ctižádost, jejich sebevědomí se snižuje a na opakované stížnosti a neúspěchy mohou reagovat depresivně.³⁷

Posilování žádoucího chování u dětí s ADHD

Pomocí následujících kroků lze zmírnit projevy ADHD a vylepšit chování a aktivity dítěte. Dítě bude schopno snáze plnit zadané úkoly – nejen ty školní.

1. Své požadavky dávejte dítěti jasně najevo, komunikujte s ním a poskytněte mu zpětnou vazbu, která vede k optimalizaci chování. Pochvalou a pozitivním hodnocením dítěti sdělujete, že jeho chování je žádoucí. Musí však následovat ihned po splnění úkolu a je třeba je vztahovat i na úkoly, které by měly zvládat děti mnohem mladší. Dbejte ale na to, aby zpětná vazba nerušila dítě v právě prováděných činnostech. Pokud dítě upozorníte na chybu, poskytněte mu i radu a doporučení, jak se jí pro příště vyvarovat. Zpětná vazba musí být vždy jasná, krátká a konkrétní. Neméně důležité je, jakým způsobem s dítětem během jednání hovoříte. Vždy zachovávejte klid, mluvejte klidným hlasem, udržujte oční kontakt.³⁸

2. Žádoucí chování lze posilovat i pomocí činností, které má dítě rádo. Dítě by si mělo samo vybrat, co je jeho oblíbenou aktivitou, např. práce na počítači, malování apod. Společně s učitelem pak sestaví seznam odměn.

3. Umožněte dítěti, aby se vám mohlo kdykoliv během dne svěřit se svými pocity a problémy. Hyperaktivní dítě totiž často vnímá situaci jinak než jeho spolužáci.

4. Pokud chcete dítě instruovat ke splnění nějakému úkolu, předávejte mu pokyny v postupných krocích. Nechte dítě, aby vám jednotlivé kroky zopakovalo, čímž si ověříte, že ví, co má dělat. Náročnost zadávaných úkolů by se měla zvyšovat plynule, v návaznosti na úspěšné splnění předchozích úkolů.

³⁷ <http://www.adehade.cz/diagnostika/diagnostika-a-typy-adhd/>

³⁸ <http://www.adehade.cz/diagnostika/diagnostika-a-typy-adhd/>

5. Klad'te větší důraz na kvalitní plnění a dokončování úkolů než na chování dítěte. Je-li totiž dítě zaujato úkolem, nezlobí. Není však přitom příliš důležité, aby úkol svou náročností odpovídal danému ročníku.

6. Pro dítě s ADHD je většinou charakteristický globální styl učení. Dítě vnímá především celek. Pokud se zaměřuje na detaily, pak nesystematicky, jen na základě charakteristiky, která ho zaujme.³⁹

Tomuto stylu učení odpovídají následující doporučení:

Předkládejte úkol jako celek, vycházejte z toho, co dítě o jevu ví. Nejdříve o tématu mluvte, teprve potom vytyčte jednotlivé úkoly a požadavky.

1. Nechte dítě sbírat informace různými cestami (modalitami, smysly) a nepředpokládejte systematičnost.
2. Personalizujte obsah, oživte jej informacemi, které se vztahují k žákovi nebo učiteli (osobní údaje a příběhy o spisovatelích, statistiky fotbalových zápasů, zkušenosti z prázdnin, užití údajů, které jsou žákovi s ADHD důvěrně známé).
3. Získané poznatky zpracovávejte do přehledu, dávejte problému určitou strukturu, nenabízejte mnoho cest k řešení, příliš mnoho volnosti škodí. Dítě se neumí rozhodnout, potřebuje mantinely. Pomáhejte hledat souvislosti.⁴⁰

Pomáhejte dítěti utvářet automatismy. Dítě s ADHD má obtíže při zautomatizování naučených poznatků a postupů. Neumí též převádět naučené poznatky z jedné oblasti do druhé. Potřebuje přeučení. Automatismy se týkají nejen poznatků, ale též pracovních postupů. Sledujte nejen to, co dítě dělá, ale také to, co si myslí.

U dětí s ADHD je velmi běžné, že se u nich vyskytuje současně s poruchou aktivity a pozornosti také nějaká další psychiatrická porucha. Nejčastěji to bývají poruchy chování včetně poruchy opozičního vzdoru, dále úzkostné poruchy a poruchy nálady. Pro učitele je

³⁹ <http://www.adehade.cz/pece-a-vychova/posilovani-zadouciho-chovani-u-deti-s-adhd/>

⁴⁰ <http://www.adehade.cz/pece-a-vychova/posilovani-zadouciho-chovani-u-deti-s-adhd/>

podstatná skutečnost, že až u čtvrtiny dětí s ADHD se současně vyskytují i specifické poruchy učení.⁴¹

Aktivity:

1. „Indický závod“ (hra na koncentraci)

Indické ženy nosí džbány nebo koše na hlavě. Zkusíme si něco podobného, ale místo džbánu použijeme raději knihu. S knihou na hlavě zkusíme přejít třídu, sednout a vstát, vystoupit na židli apod. Můžeme také provést jako soutěž družstev.

2. „Zrakové hádanky“ (hra pro rozvoj paměti)

Na stůl dáme několik předmětů, přikryjeme je látkou. Pak na několik vteřin odkryjeme a opět zakryjeme. Žáci píší na papír předměty, které si zapamatovali.

Hru lze obměnit - předměty ukazujeme postupně a žáci je potom musí zapsat v pořadí, ve kterém byly ukazovány.

3. „Kreslení na záda“ (prožitková aktivita)

Utvoříme dvojice, které sedí za sebou. První má tužku a papír. Druhý mu prstem kreslí na záda jednoduchý obrázek a první ho současně překresluje na papír. Potom si vymění místa. Po skončení aktivity můžeme uspořádat malou galerii.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší třídě máme jednoho žáka, který má diagnostikovanou poruchu ADHD. Vzhledem k tomu, že navštěvuje dyslektickou třídu, která má pouze dvanáct žáků, je to ideální stav. Učitel se mu může více individuálně věnovat, poskytovat mu často zpětnou vazbu. Třída ho bere jako kamaráda, který má občas výbušné projevy, radostí se válí po zemi, je zbrklý, má silnou poruchu pozornosti, je hyperaktivní. Proto jsme zvolili aktivitu „Předvádění písničky“. Jako první šel předvádět právě výše zmíněný žák. Tyto úkoly má moc rád, rád se před třídou

⁴¹ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

předvádí, dokáže do toho dát spoustu energie a hereckého výkonu, nestydí se před ostatními. Hodně jsme se pobavili.

Žáci si vyzkoušeli také „Indický závod“. Byla to poměrně náročná aktivita. Přestože jsou indické ženy zvyklé nosit na hlavě neuvěřitelně těžké náklady, pro nás Středoevropany je to nezvyklé a nepřirozené.

- Toto téma jsem zpracovávala v dyslektické třídě, kterou tvoří žáci s různými poruchami učení, při hodině anglického jazyka. Jako aktivitu jsem si vybrala „Zrakovou hádanku“. Učivo bylo „Classroom“ – třída a věci, které k ní patří. Obstarala jsem si různé předměty a kartičky s obrázky. Nejdříve jsme začali předměty pojmenovávat česky, pak jsme přešli k anglickým výrazům. Na závěr jsem žákům dala minutu, aby si věci na stole znovu prohlédli a zapamatovali. Pak jsem stůl přikryla ubrusem a žáci měli napsat co nejvíce předmětů, které si zapamatovali, jak anglicky, tak i česky. Žákům se hra líbila.

- Ve třídě máme jednoho žáka s diagnózou ADHD. Je většinou uzavřený, má rád kolem sebe pořádek. Umývá tabuli, i když nemá službu. Dobře reaguje na individuální pokyny. Sám od sebe připravuje pro spolužáky do různých vyučovacích hodin soutěže a kvízy. Do výchovy ke zdraví si připravil soutěž pro dvě skupiny spolužáků. Otázky se týkaly např. poznávání reklam podle obrázků, podle hudby apod. Ačkoli má žák problémy při komunikaci s ostatními, jeho kvízů a soutěží se všichni rádi zúčastňují.

Ve výchově ke zdraví jsme také využili aktivitu „Indický závod“, která žáky velice bavila.

13. Postavení cizího jazyka ve vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení

Výuka cizího jazyka u žáků se specifickými poruchami učení vyžaduje speciální přístup, který vychází ze všeobecných zásad péče. Podmínkou úspěšné edukace je zohlednění specifických obtíží žáka a sestavení konkrétních doporučení na základě kvalitní diagnostiky. Dále by měl učitel u žáka vytvořit pozitivní vztah k cizímu jazyku, sledovat jeho pokroky a na základě toho vhodnou formou upravovat práci v hodinách. Výuka cizího jazyka má za cíl žáka nejen připravit k praktickému užívání jazyka, ale naučit ho dovednostem a znalostem, které jsou nezbytné v jazykové komunikaci. Výuka cizího jazyka úzce souvisí s jazykem mateřským, prolíná se do oblasti hudební, dramatické, výtvarné a pohybové.

Obecné zásady při výuce cizího jazyka u dětí s SPU

- Zavést jednoduchý a přehledný systém výuky, který si žáci osvojí, budou znát postupy, které znamenají jistotu.
- U každého nového gramatického jevu je dobré se zastavit, zažít a vracet se k němu tak dlouho, až si žáci daný jev procvičí z různých hledisek.
- Sestavit doplňující cvičební materiály, vystřihovánky, obrázky, nové texty a úkoly. Na sestavování pracovních listů se mohou podílet i samotní žáci.
- Nejčastější obtíže mají žáci s překladem z češtiny do cizího jazyka. Je dobré využívat pracovní listy a postupně zařazovat ústní překlad, práci se slovníkem.
- Využívat didaktické techniky – projektor, fólie, plátno, magnetická či interaktivní tabule.
- Využívat vizuální názor.
- Využívat multisenzorický přístup – spojení komunikace a fyzické aktivity.
- Využívat postupy, které žáci znají ze cvičení mateřského jazyka (doplňování, křížovky).
- Všechny osvojené jazykové prvky ihned zapojovat do komunikace.
- Klasifikaci zakládat na průběžném hodnocení, vyloučit gramatický překlad a tradiční formu diktátu.
- Umožnit žákovi práci jeho optimálním stylem.

- Při výuce výslovnosti dodržovat zásadu „několikrát slyším, poté vyslovím“. Zařadit básničky, písničky, jazykolamy. Brát v úvahu, že žák s poruchou učení zvládne za hodinu pouze pět nových slovíček.
- U procvičování slovní zásoby žáky motivovat pracovními listy, řádně procvičovat, často se k látce vracet. Preferovat ústní formu cvičení.
- U mluvnických cvičení nejdříve žákům ukázat příklad, poté samotné pravidlo.
- Při nácvičování pravopisu mít na paměti, že písemný projev je druhotný, důležitý je ústní projev žáka. Zohledňovat fonetické psaní.
- Při využití poslechu s porozuměním klást důraz na nácvičování správné výslovnosti, procvičování sluchové diferenciaci a sluchové paměti. Využívat vizuální podporu.
- Procvičovat dovednosti čtení, vybírat vhodné texty, pracovat s textem. Využívat reedukační techniky.
- Podporovat verbální vyjadřování žáků – využívat přirozené podněty, běžná komunikace (omluvenky, zadání) probíhá v cizím jazyce.

Vybavení učitele cizích jazyků pro práci se žáky s SPU

- Je nutné, aby byl učitel schopen se v daném jazyce plynule vyjadřovat.
- V hodinách vytváří uvolněnou atmosféru.
- Učitel by měl být seznámen s různými učebními postupy a současnými metodami ve výuce cizích jazyků. Měl by dobře zvážit volbu používaných učebních materiálů.
- Výuka by měla být pro žáky plynulá a podnětná.
- Učitel by měl být dostatečně informován o problematice žáků se specifickou poruchou učení. Neměl by do výuky zařazovat cvičení, která jsou pro tyto žáky nevhodná.

Hodnocení žáků se specifickou poruchou učení

- Hodnotíme pouze to, co žák stihl vypracovat.
- Žáky předem informujeme o možnosti písemného či ústního zkoušení.
- Při hodnocení vycházíme z počtu jevů, které žák zvládl, ne z počtu chyb.
- Písanou formu zkoušení ověříme ústní formou. Preferujeme ústní formu.
- V písemném projevu tolerujeme foneticky správně napsaná slova.

- Hodnotíme výslovnost, schopnost praktického využití jazyka a chválíme snahu a aktivity navíc.
- Klademe důraz na porozumění textu, ne na doslovný překlad.

Aktivity:

1. „Vytvoření kartiček“

Na jedné straně je slovo napsané česky, na druhé straně je napsáno v cizím jazyce. Žáci sedí po dvojicích. Před sebou mají na hromádce kartičky otočené českým slovem nahoru. Postupně si berou kartičku, řeknou slovo v angličtině, střídají se. Pokud slovo řeknou správně, kartičku si nechají. Pokud špatně, dají naspod hromádky. Vyhrává ten žák, který má více kartiček.

2. „Slovní kopaná“

3. „Kufr“

Jeden žák stojí zády k tabuli, zatímco jiný vybraný žák napíše výraz v cizím jazyce. Žák před tabulí klade svým spolužákům otázky v češtině tak, aby ostatní mohli odpovídat jen ANO – NE. Pomocí nápovědy a logickou úvahou dojde k danému slovu.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Ve třídě máme dva žáky se SPU. V angličtině je na ně pochopitelně brán ohled. Nároky jsou menší a tempo je pomalejší. Výslovnost i zápis anglických slovíček dělá problém nejen žákům s SPU. V mé hodině zeměpisu toleruji, že názvy cizích měst a ostatních geografických pojmů mohou být s drobnými chybami nebo napsány přímo foneticky (Mississippi – Misisipi, Mount Kosciusco – Mont Kočuško).
- Každá hodina cizího jazyka je přizpůsobena žákům se SPU. Metody používané pro tyto žáky jsou stejně vhodné i pro ostatní žáky. Základem je, aby děti cizí jazyk především bavil. S dětmi zcela pravidelně hrajeme anglické pexeso ze slov, která známe. Hrajeme „Žraloka“, což je principiálně stejné jako „Šibenice“. Přehráváme nejrůznější scénky, používáme interaktivní

média – tablety a interaktivní tabuli, využíváme písničky a krátké anglické pohádky, které jsou přístupné např. na YouTube.

- Výuka cizího jazyka má za cíl naučit žáky dovednosti a znalosti, které jsou nezbytné v jazykové komunikaci. Pro žáky s SPU je velmi obtížné učit se cizí jazyk, když mají problémy s jazykem mateřským. Je tedy velmi důležité učit žáky cizí jazyk formou hry a zejména tolerovat chyby v písemném projevu, kdy hodnotíme foneticky správně napsaná slova. Vyzkoušeli jsme si s žáky slovní kopanou, anglické pexeso, nejrůznější říkanky i písničky.

14. Přípravná třída pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí

Přípravná třída je zřizována při základní škole a je určena dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí. Doporučuje se dětem rok před zahájením povinné školní docházky či dětem, které mají odklad povinné školní docházky.

Počet žáků v přípravných třídách je od osmi do patnácti dětí a týdenní dotace na výuku činí 20 hodin. O nástupu do přípravného ročníku rozhoduje ředitel školy, PPP a pediatr.

Úkolem přípravné třídy je připravit děti na školní práci a zapojit je do kolektivu. Žáci se učí nejen mezilidským vztahům (pomoci si, kamarádství), ale i hygienickým a pracovním návykům a samostatnosti (uklidit si místo, zavázat si boty, obléci se, umýt po sobě talířek a ruce).

V hodinách se rozvíjejí předmatematické dovednosti jako znalosti barev, tvarů, množství. Učí se mnoho pohádek, říkadel, rozvíjí se sluchová, zraková a hmatová percepce (počáteční písmeno ve slově, počty slabik, předložkové vazby, pravolevá orientace, slova nadřazená a podřazená).

Velká pozornost je věnována hrubé a jemné motorice (uvolňovací cviky, vykreslování obrázků, bludiště, udičky, cvičení na hudbu, prolézačky apod.).

V souvislosti s touto činností se rozvíjí i komunikace a slovní zásoba dětí. Děti se seznamují se svým okolím, prostředím, ve kterém žijí, učí se pozorovat svět – rostliny, zvířata, předměty.

Velmi důležitý je v přípravné třídě rozvoj individuálních schopností a dovedností dítěte, poskytování dostatečného prostoru pro vlastní rozhodování dítěte a pro aktivní zapojení do třídního kolektivu. Pedagogové v přípravných třídách úzce spolupracují s dalšími odborníky (školní psycholog, školní speciální pedagog, asistent pedagoga, mentor...) a využívají služby školských poradenských zařízení (pedagogicko-psychologických poraden).

Aktivita:

1. Starší žáci vyrobí mladším dětem na uvítání do přípravné třídy drobné dárečky.
2. Starší žáci vymyslí a zrealizují pro děti z přípravné třídy zábavný program, ve kterém pasují žáky na přípravňáčky.
3. Starší žáci zábavnou formou provedou přípravňáčky po škole.
4. Starší žáci uspořádají pro žáky přípravného ročníku divadelní představení.
5. Starší žáci po dohodě s učitelkami z přípravného ročníku dohlížejí na děti během velké

přestávky, pomáhají jim s hygienou, hrají s nimi hry a pomáhají udržovat kázeň.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší škole máme tři přípravné třídy. Mladší sourozenci našich žáků do těchto tříd chodili nebo chodí. Z nabízených aktivit jsme si vybrali přípravu dárečků, které by starší děti předaly budoucím přípravnáčkům. Využili jsme hodinu českého jazyka, kde ve slohu probíráme pracovní postup, a děti vymýšlely, jak by vyráběly jednoduché a přitom vkusné dárečky. Soustředili jsme se na výrobu různých panáčků, zvířátek a květin.

- Vzhledem k tomu, že žáci v naší třídě v letošním školním roce ukončí povinnou školní docházku, často bilancují, zhodnocují své působení u nás na škole. Společně jsme se pobavili o tom, kdy začali navštěvovat školu. Všichni prošli školou mateřskou, s přípravnou třídou nikdo zkušenost nemá.

Vysvětlili jsme si tedy pojem přípravná třída, řekli jsme si, co je jejím obsahem a cílem. Někteří doplňovali informace, protože mají mladší sourozence v přípravných třídách nebo už jimi prošli.

Nakonec jsme společně s žáky hledali pozitiva a negativa naší školy. Musím říct, že převažovala pozitiva, mezi které patřily „bezva“ hodiny, férovost učitelů, vstřícnost nejen pedagogických, ale i nepedagogických pracovníků školy.

- Žáci 9. ročníků ve slohu probírají proslov. Hodiny slohu zahajujeme mluvním cvičením, ve kterém žáci asi jednu minutu mluví na vybrané téma. Letošní devátáci dostali za úkol připravit si téma: Uvítání přípravnáčků. Mohou mluvit o vlastních zkušenostech, představit předměty a aktivity, které děti čekají, seznámit je s uspořádáním školy, popřípadě promluvit o vyučujících, kteří v přípravce učí.

Při patronaci tříd se starší žáci seznamují s mladšími dětmi, starší žáci si berou pod patronát děti s různými SVP, vytváří se tak vazby napříč celou školou, což napomáhá lepším vztahům mezi žáky a ke zlepšení klimatu školy.

- Žáci 8. ročníků se dohodli, že se budou každý den o velké přestávce střídat v „dohledu“ nad dětmi v přípravné třídě. Zažili si mnoho legrace i překvapení, jak je těžké udržet kázeň ve třídě.
- Toto téma jsem zpracovávala v 6. třídě. Nejdříve žáci vzpomínali, jestli a jak dlouho chodili do školky a na co si z té doby pamatují. Potom jsme si objasnili pojem přípravná třída a co se tam děti „učí“. Dále měli žáci popsat, co se jim na naší škole líbí, co jim škola dává. Shodli jsme se na tom, že tu mají kamarády, ať už spolužáky přímo ve třídě nebo z jiných tříd, jsou tu převážně „fajn“ učitelé a kluci mají nejradyji hodiny tělesné výchovy.

15. Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Pro úspěšné vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním musíme nezbytně zajistit individuální nebo skupinovou péči. Pro tyto žáky je výhodné navštěvovat přípravné třídy, kde si osvojují hygienické a sociální návyky a připravují se na školní režim.⁴²

Pro děti se sociálním znevýhodněním je velmi důležitá včasná péče. Včasná péče by měla předcházet hrozícím negativním důsledkům sociálního znevýhodnění. V období od tří let do nástupu do 1. třídy je zapotřebí u dětí z nepodnětného rodinného prostředí rozvíjet komunikační schopnosti a poznávací funkce. Na jejich základě dochází k rozvíjení pozitivních sociálních vztahů. V některých rodinách se mluví pouze romsky nebo romským etnolektem češtiny, proto je nezbytné, aby se děti ve škole pohybovaly v prostředí, kde se mluví správně česky a kde dostávají velké množství pozitivních podnětů.

Rodiče dětí se sociálním znevýhodněním často projevují ke škole nedůvěru. Nechápu, jaký význam má předškolní příprava a úspěšně absolvovaná povinná školní docházka pro budoucnost jejich dětí, je těžké je motivovat ke spolupráci.

Je důležité přesvědčit romské rodiče o výhodách předškolního vzdělávání v mateřské škole a přípravné třídě, které jsou dobrým startem pro úspěšnou školní docházku.

Ve třídách, kde je více žáků se sociálním znevýhodněním, je velmi důležitá pomoc asistenta pedagoga, který pracuje nejen se žáky ve třídě, ale zajišťuje i komunikaci s rodinou v případech, kdy rodina se školou spolupracuje málo nebo vůbec. Odborníci z praxe se shodují, že maximální počet romských dětí ve třídě jsou čtyři až pět. Pouze v takovém případě je zajištěna potřebná pozornost všem dětem a učitel se jim může plně věnovat. Při práci s romskými dětmi je potřeba neustále kontrolovat zpětnou vazbu a ujišťovat se, že děti ve třídě rozumí, že nejsou ztracené. Školy, které pracují s romskými dětmi, by měly zaměstnávat na plný úvazek školního psychologa, etopeda, sociálního pedagoga, spolupracovat se sociálními pracovníky a dalšími pomáhajícími profesemi.

⁴² NĚMEC, J., ŠTĚPAŘOVÁ, E., GULOVÁ, L. Edukace sociálně znevýhodněných žáků. Romský žák v přípravné třídě z pohledu učitelů. In Přístupy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení na základní škole. 1. vyd. Brno : Paido, 2007. s. 80-89. ISBN 978-80-7315-150-8.

Při práci se žáky z romské komunity je nutné, aby pedagogičtí pracovníci a ostatní odborníci ve škole a na poradenských pracovištích pracující s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí dobře znali specifika rodinného prostředí dětí, odlišnosti v rodinné výchově a v sociálním vývoji dítěte. Je nutné, aby se všichni, kteří s romskými dětmi pracují, v této oblasti dále vzdělávali.

Aktivita:

1. „Vytvoření důvěry ve skupině“

Skupina se rozdělí do dvojic. Jeden z páru zavře oči, druhý si stoupne za něj, chytne ho za ramena a provádí po místnosti, aniž by narazili do stolů, židlí či ostatních dětí. Po chvíli se dvojice prohodí.

2. Komunitní kruh

Žáci si po kruhu posílají kamínek nebo jiný příjemný předmět. Kdo má kamínek, má říct dalšímu v kruhu něco pozitivního, spisovně česky. Pokud žáci nemohou najít správný výraz v češtině, hledají ho společně s učitelem.

3. „Pozitivní vzkazy“

Učitel připraví samolepky a rozdá je žákům. Ti na ně napíší něco hezkého pro spolužáka. Potom chodí volně po třídě a lepí si vzkazy na záda. V závěru pak hádají od koho by vzkaz mohl být. Aktivita nese možná rizika, že někteří žáci mohou zneužít volnosti a píšou vzkazy negativní. Pokud to učitel zjistí je takový žák z aktivity vyloučen.

4. „Můj erb“

Žák nakreslí svoje typické znaky, ostatní mohou hádat, koho erb je.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Téma jsem realizovala ve třídě, která je velmi různorodá. Jsou v ní romské děti, děti se špatným sociálním zázemím i děti bez sociálního znevýhodnění. Ve třídě je situace u některých žáků dost citlivá a děti samy nerady na téma vlastní identity hovoří. Přesto jsme se snažili popovídat si o Romech, jejich tradicích, zvycích i o sociálním systému Romů. Žáci mezi sebou diskutovali, snažili se vyzdvihnout ty nejlepší vlastnosti své „komunity“.

Vzhledem k této diskuzi jsem se rozhodla zvolit jako aktivitu „ERB“ – každý jednotlivec měl za úkol si rozmyslet a nakreslit, jaké vlastnosti jsou pro něj typické, co jej vystihuje, čím by chtěl být, co jej charakterizuje.

Erby jsme vybrali na jednu hromádku, zamíchali a postupně jsme zkoušeli přijít na to, komu daný erb patří.

- Již dříve mě zaujal jeden společný povahový rys romských dětí: opravdu velmi těžce snášejí, mají-li být někde samy, ale také jsou značně nedůvěřivé k novým lidem i skutečnostem. V třídnické hodině jsem proto využila „hru na slepou důvěru“, kdy žáci rozdělení do dvojic musí věřit jeden druhému. Stejnou hru jsem občas s dětmi hrála i v minulosti. Získáváme zajímavou zkušenost a baví nás to.

16. Narušená komunikační schopnost

Pojem „narušená komunikační schopnost“ zahrnuje veškeré poruchy komunikace. Je jedním ze základních termínů, kterými se v současné době logopedie zabývá. Komunikační schopnost a narušenou komunikační schopnost je nutné chápat v celé její šíři.

Sledujeme všechny čtyři jazykové roviny řeči:

- lexikálně-sémantickou (obsahová stránka řeči)
- morfológicko-syntaktickou (gramatická stránka řeči)
- foneticko-fonologickou (zvuková stránka řeči)
- pragmatickou (uplatnění řeči)

O poruše komunikace mluvíme tehdy, když některá z jazykových rovin nebo několik rovin současně působí rušivě vzhledem ke komunikačnímu záměru.

Příčiny narušené komunikační schopnosti:

- genové mutace
- aberace chromozomů
- vývojové odchylky
- orgánová poškození receptorů centrální části
- působení nepodnětného, nevhodného či nestimulujícího prostředí
- narušení sociální interakce

Při diagnostice narušené komunikační schopnosti se využívají všeobecné zásady diagnostiky, tj.

- objektivnost
- komplexnost
- týmový přístup
- kvantifikace
- dlouhodobé pozorování

Využíváme metody speciálně pedagogické diagnostiky, např.

- pozorování
- explorační metody – dotazník, rozhovor
- diagnostické zkoušení
- testové metody
- kazuistické metody
- rozbor výsledků činností
- přístrojové a mechanické metody

Ve škole se může učitel setkat s těmito nejčastějšími poruchami řeči:

- dyslalie (nesprávná výslovnost jedné nebo více hlásek)
- balbuties (kuktavost)
- opožděný vývoj řeči (vývojová dysfázie)
- specifické poruchy řeči (artikulační dyspraxie)

Pomůcky využívané při práci s jedincem s narušenou komunikační schopností:

- stimulační – zvukové hračky, hudební nástroje, foukadla
- motivační – hry, hračky, předměty, stavebnice
- didaktické – soubory obrázků, tematické obrázky, říkanky, povídky, čtecí tabulky
- derivační – slouží k odvrácení pozornosti od vady řeči – metronom, bílý šum
- podpůrné – špachtle, logopedické sondy, rotavibrátory
- názorné – logopedické zrcadlo
- registrační – záznamové archy, tabulky, zvukové záznamy, videozáznamy

Aktivity:

1. „Jazykolamy“

Žáci sedí v kruhu. Učitel si na papír nachystá pro každého jeden jazykolam. Každý žák má za úkol správně jazykolam přečíst, poté zopakovat a nakonec zopakují společně všichni žáci. Ve hře můžeme pokračovat tak, že si každý žáci nebo ve dvojicích vytvoří svůj vlastní jazykolam.

2. Vymýšlení příběhu dle motivačního obrázku

Žáci si rozvíjejí slovní zásobu na různá témata.

3. „Slovní kopaná“

Jeden žák řekne jakékoliv slovo, každý další žák vymýšlí slovo na jeho poslední hlásku. Můžeme využít i obtížnější variantu, kdy žáci vymýšlí slovo na poslední slabiku.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Komunikací a stylizací projevu se zabýváme ve všech složkách jazykové výchovy. Žáci na 2. stupni se učí prezentovat svá přichystaná mluvní cvičení v hodinách slohu. Zpracují si zadaný nebo podle svého zájmu zvolený projev, který před třídou přednesou z paměti. Zpravidla mají tento text zpracovaný písemně, ať už v sešitě nebo vytisknutý z počítače. Při mluvním cvičení žáka hodnotí ostatní spolužáci. Sledují délku projevu, obsah textu, správně volená slova a výrazy a také způsob přednesu.

V literatuře si žáci přinesou přečtenou knihu a doporučí ji spolužákům. Protože většinou málo čtou, dovolila jsem jim poslouchat audioknihy nebo přinést i komiksy. Někteří žáci prezentují svůj oblíbený film nebo si stáhnou knížku do mobilu, kde je tištěný text neodrazuje tolik jako kniha. Musí znát autora, název, ilustrátora, nakladatelství a rok vydání, hlavní postavy a stručný děj. Tyto činnosti napomáhají dětem utvářet svůj vlastní projev, učit se prezentovat vlastní názor a doporučit ostatním něco, co je bude zajímat.

- Toto téma jsme pojali v hodině českého jazyka velmi prakticky. Žáci měli za úkol dostavit se na pohovor kvůli práci a v simulované scéně jsme s ostatními hodnotili jejich výstup, chyby a celkové šance na přijetí. Ve finále jsme si ustanovili základní body, kterých je třeba se při správné komunikaci držet.

Jsou následující:

1. Vhodně se upravit.
2. Mít u sebe kontakt na firmu.
3. V případě zpoždění firmu kontaktovat.
4. Chovat se vyrovnaně.

5. Odpovídat klidně na otázky.
6. Vyzdvihnout své klady.
7. Vysvětlit, v čem jsem dobrý.
8. Vysvětlit, proč se k práci hodím.
9. Říct svoji představu o práci.
10. Čeho chci v práci dosáhnout.
11. Ukázat znalosti o své budoucí práci.
12. Připravit si vlastní otázky ohledně zaměstnání.
13. Otázky by se měly převážně vztahovat k práci, o kterou se ucházím.
14. Ptát se, proč je pozice volná, jaká je mzda, jak dlouhá je pracovní doba, jaká bude smlouva,...
15. Zbytečně se nestresovat.
16. Uvědomit si, že zaměstnavatel je významnější osoba.
17. Podání ruky, výzva k přisednutí – jako první zaměstnavatel.
18. Působit sebevědomě.
19. Nepůsobit arogantně.
20. Trochu polichotit.

- Žáky jsem seznámila s definicí výše uvedeného pojmu a jeho příčinami. Naše třída je dyslektická a několik žáků docházelo v průběhu školní docházky na logopedii. Měli tak s narušenou komunikační schopností vlastní zkušenosti. U tří žáků ve třídě se NKS projevuje dodnes v podobě artikulační neobratnosti a breptavosti. Porucha je již zafixována do řeči a žáci si ji neuvědomují. Jako aktivitu jsem zvolila kreslený příběh, který měli vybraní žáci převyprávět vlastními slovy. Během jedné minuty měli k příběhu vymyslet co nejvíce vět. Podle očekávání se projevila jejich malá slovní zásoba a problémy s vyjadřováním.

17. Vzdělávání žáků s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním

U dětí nacházíme velmi těsnou souvislost mezi rozumovým a fyzickým vývojem. Tělesné postižení je viditelné na první pohled, projevuje se i v psychickém stavu dítěte, má vliv na začlenění dítěte do dětského kolektivu a může způsobovat komplex méněcennosti. Později může tělesné postižení vyústit v sociální exkluzi člověka.

Rodiče dítěte s tělesným postižením si mohou pro své dítě vybrat formu vzdělávání. Záleží jen na nich, zda se jejich dítě bude vzdělávat v běžné škole formou integrace nebo v základní škole pro tělesně postižené. Třetí formou je potom základní škola při zdravotnickém zařízení.

Než rodiče udělají závažné rozhodnutí týkající se vzdělávání svého dítěte, měli by důkladně zvážit, který způsob vzdělávání je pro jejich dítě ten nejlepší a jaké množství podpory bude rodina schopná dítěti při vzdělávání poskytnout. Při rozhodování mohou rodiče využít pomoci odborných lékařů, speciálních pedagogů a psychologů.

Rozhodnou-li se rodiče pro integraci v běžné škole, znamená to pro ně velké nároky na spolupráci se školou, musí pochopit, že přijdou nezdary a selhání. Důležité je také vysvětlit rodičům ostatních žáků, že příchod žáka s tělesným postižením neznamená pro jejich dítě omezení. Naopak, nový žák bude přínosem pro pozitivní klima třídy a školy. V tom mohou pomoci spolužáci integrovaného žáka, kdy jim vysvětlíme, jak mohou novému kamarádovi pomoci a co pro něj mohou udělat. Pro žáka s postižením i pro ostatní žáky musí být integrace přínosem, musí ho motivovat a stimulovat, umožnit mu inkluzivní pobyt v kolektivu vrstevníků. Velice náročná je potom práce pedagoga, který ve třídě nejen učí, ale také zastřešuje proces inkluze v kolektivu žáků. Ideální je pravidelné zapojení speciálního pedagoga, případně asistenta pedagoga do vzdělávacího procesu.

Aby byla integrace tělesně postiženého žáka v základní škole úspěšná, musí jí předcházet vytvoření tzv. individuálních vyrovnávacích opatření pro konkrétního žáka.

Vyrovňovacími opatřeními, která jsou v možnostech školy, mohou být:

- speciální metody, formy a postupy realizované v rozsahu běžné kompetence vyučujícího
- individuální přístup učitelů
- využití individuálně vzdělávacího plánu
- využívání upravených výukových materiálů, individuálně vytvořených pomůcek, využívání jiných forem prověřování znalostí i samotného hodnocení⁴³

Integrace žáka v běžné škole probíhá ve spolupráci se SPC

1. Pro děti s lehkým tělesným postižením přizpůsobuje škola formy a metody práce potřebám žáka, kdy se klade důraz na respektování možností žáka a zvýšený individuální přístup k žákovi.
2. Škola na základě doporučení SPC pracuje s takovými formami, metodami a postupy výuky, které jsou pro žáka nejvhodnější. Tento způsob je vhodný pro děti se středně těžkým tělesným postižením.
3. Žáci s větší mírou postižení motoriky na základě postižení CNS využívají speciální učebnice a didaktické kompenzační a rehabilitační pomůcky, obsah učiva může být modifikován nebo i redukován. V tomto případě doporučí SPC snížení počtu žáků ve třídě.
4. Velmi úzká spolupráce se SPC se využívá u těžkých případů tělesného postižení. Výuka těchto žáků je zajišťována speciálním pedagogem s příslušnou kvalifikací, který pracuje v tandemu s učitelem. U některých žáků se využívají navíc i náhradní formy komunikace a speciální pomůcky (komunikátory, PC, speciální klávesnice).

Aktivita:

Aktivitám by měl vždy předcházet rozhovor učitele se žáky o tělesně postižených lidech, kteří žijí mezi námi. Učitel by měl zdůraznit, s jakými problémy se musí v životě potýkat a jak jim můžeme pomoci. Mohou použít i příklad, pokud takový žák školu navštěvuje nebo navštěvoval.

1. Otázky a odpovědi v kruhu

Jak by nám bylo, kdyby se nám někdo posmíval?

⁴³ Novela vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 73/2005 Sb., o podmínkách vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Co cítíme, když se s námi nikdo nebaví?

Jaké to je být odstrčený, opuštěný?

Jak poznáme, že je někdo kamarád – zlý?

Proč lidé někdy někomu ubližují? apod.

- otázky může učitel modifikovat podle situace ve třídě, věku dětí apod.

2. Malování nohama, ústy

3. Jízda zručnosti na invalidním vozíku (pokud ho škola má) nebo chůze o berlích

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Toto téma nebylo žákům neznámé. Naše škola spolupracuje s centrem Kociánka a několikrát jsme se zúčastnili projektových dní. Během těchto akcí žáci navštívili chráněné domovy i dílny právě na Kociánce, seznamovali se s handicapovanými lidmi, hovořili s nimi a hráli i různé hry. Žáci si mohli vyzkoušet i jízdu na vozíku.

Všichni si zavzpomínali, že to byly citově velmi silné okamžiky a že je nutné nevyčleňovat tyto lidi ze společnosti, ale naopak je podporovat a zapojit do vzdělání.

- Žáci ve svém třídním kolektivu nikdy neměli tělesně postiženého žáka, ani žáka s jiným zdravotním postižením. Společně jsme si popovídali o handicapovaných lidech, vysvětlili si, v čem mají proti nám ostatním život složitější. Děti pracovaly samostatně a pak jsme práci shrnuli. Nejvíce se objevovaly odpovědi o omezení v pohybu, výběru zaměstnání, trávení volného času, omezení v mnohých aktivitách, výběru životního partnera, cestování a samozřejmě nepříjemné pohledy kolemjdoucích. Vyskytly se i odpovědi, že tito lidé mají finanční problémy, chybí jim prostředky na pomůcky, bez kterých se neobejdou, bývají okrádáni (jelikož jsou bezbranní), bývají slovně i fyzicky napadáni.

Zkusili jsme si představit, co vše by bylo třeba udělat, kdyby v naší třídě handicapovaný žák byl. Děti měly řadu dobrých nápadů, co vše by se muselo zajistit a celkově změnit.

- Ve třídě nemáme žáka s tělesným postižením. Sama jsem se za svou pedagogickou praxi setkala se dvěma takovými dětmi. Vyprávěla jsem žákům o dívce s obrnou dolních končetin, která chodila nejprve s berlemi a postupně se naučila chodit bez opory. Učila se výborně, vystudovala střední školu a dnes má rodinu a zdravou dceru.

Další byl žák naší školy, který měl poruchu růstu. Chodil do dyslektické třídy, protože se ke zdravotním potížím přidaly i výukové obtíže. Ačkoliv mu hrozilo, že přestane úplně chodit, vyučil se a dnes je soběstačný.

S handicapovými lidmi se žáci seznámili v loňském roce, kdy naši školu navštívili vozičkáři z Kociánky. Děti si zkusily voziček řídit, skládat, také společně závodili. V rámci projektu jsme navštívili Kociánku, kde jsme viděli postižené při soutěžích a v dílnách. Žáci si ověřili, že zvítězit nad tělesně postiženými není vůbec snadné, naopak že s nimi mohou prohrát v postřehových aktivitách i ve speciálních sportovních aktivitách.

18. Vzdělávání žáků se zrakovým postižením

Žáci se zrakovým postižením jsou u nás integrováni do běžných základních škol, kde je jim speciálními pedagogy poskytována odborná péče (např. výcvik prostorové orientace, psaní a čtení Braillova písma). Podle názoru odborné veřejnosti není speciálně pedagogická péče pro děti se zrakovým postižením v současné době na úrovni péče ostatních vyspělých států. Důvodem je malá odborná připravenost učitelů, malá vybavenost škol kompenzačními pomůckami a vysoký počet žáků ve třídách.

Speciální školy pro žáky se zrakovým postižením oproti tomu dosahují vysokých kvalit, a to jak po stránce odbornosti speciální pedagogů, tak po stránce materiálního vybavení.

Další způsob vzdělávání žáků se zrakovým postižením jsou speciální třídy základních škol, které mají tu výhodu, že alespoň částečně umožňují sociální začlenění žáků do kolektivu běžné školy.

Učitelé by v běžné vyučovací hodině měli uzpůsobit metody práce, strukturu hodiny a volbu aktivit tak, aby se žáci se zrakovým postižením mohli zapojit do vyučování podle svých možností a schopností, a v maximální možné míře využít pro lepší zapojení žáka kompenzační pomůcky:

Kompenzační pomůcky pro částečnou ztrátu zraku:

- zvětšené písmo voleno podle potřeb žáka
- ilustrace s jednoduchou černou konturou
- užití sytých kontrastních barev
- psací pomůcky se silnou stopou
- speciální optika a zdvižná pracovní deska stolu

Kompenzace úplné ztráty zraku:

- tabulky na psaní Braillova písma
- speciální učebnice v Braillovu písmu
- slepecký psací stroj (např. Pichtův)

- nahrávky zvuku
- PC s brazilským řádkem a hlasovým výstupem⁴⁴

Integrace dítěte se zrakovým postižením je velmi citlivou problematikou. Každý pedagog, který se rozhodne pro integrovanou výuku, by měl v první řadě zvážit své schopnosti a uvědomit si veškeré obtíže, které s integrovanou výukou úzce souvisejí.

Doporučujeme využívat práci ve skupině, kde žák pracuje s ověřeným týmem spolužáků, kteří jsou zvyklí mu v práci pomáhat. Učitel, který má ve své třídě dítě se zrakovým postižením, by měl absolvovat přípravu v odborných kurzech a školeních, aby byl připraven zvládnout ve výuce úskalí práce s inkluzivní třídou se žákem se zrakovým postižením.

Aktivity:

2. „Orientační hry se zavázanýma očima“ (rozvoj orientace v prostoru a vcítění se)

Např.: „Jdi ke dveřím a napočítej, kolik kroků jsi ušel.“ – vytváříme další varianty, do cesty můžeme dát i překážku.

2. „Na slepého slona“

První žák si klekne na všechny čtyři a zavře oči. Druhé dítě se mu posadí na záda a bude „řídít slona“ (rukama, slovně), aby do něčeho nenarazil. Dá se využít i jako soutěž dvojic.

3. „Na vodiče“ (rozvoj zodpovědnosti a spolupráce)

Dva žáci se k sobě připoutají provazem. První vede druhého se zavázanýma očima bez dotyku těla k cíli.

4. „Hádej, co to je“ (kompenzace zraku hmatem)

Dítěti se zavázanýma očima vkládáme do ruky různé předměty a ono má poznat, co to je.

⁴⁴ http://is.muni.cz/th/183804/pedf_b/Bakalarska_prace_Final_Text_2.txt

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší třídě nemáme zrakově postižené žáky. Jenom tři chlapci nosí brýle na dálku a ti sedí v předních lavicích, aby dobře viděli na tabuli. Ostatní spolužáci jsou s tím srozuměni, i když by podle velikosti měli sedět více vzadu.

V občanské výchově jsme se v únoru věnovali sebepoznání. Na základě různých testů jsme hodnotili typ paměti, schopnosti a vlastnosti žáků. Zajímavé byly pokusy s krátkodobou pamětí a schopností soustředit se a zapamatovat si vystavené předměty. Žáci soutěžili, kdo si zapamatuje vystavené předměty a kdo poslepu pozná, co má před sebou.

Při těchto činnostech si žáci uvědomili, jak je těžké obejít se bez základního smyslu, jakým je zrak.

- Se zrakovým postižením se ve třídě žáci nesebkávají, přesto pro ně není neznámé. Nejdříve jsme se pobavili o tom, co by dělali, kdyby se stali zrakově postiženými, jestli v okolí někoho takového znají, popř. co vědí o nadání zrakově postižených (obrovský cit v ruku apod). Žáci sami hovořili o Braillově písmu. Samozřejmě nejvýznamnější částí bylo vyzkoušet si, jaké to je být na chvíli slepý.

S žáky jsme si zahráli nejen na slepou bábu, ale také jsme se pokusili zorientovat se v prostoru třídy pomocí počítání kroků. Vyzkoušeli jsme si i rozeznat předměty hmatem. Závěrem se žáci shodli, že zrakově postižení to mají opravdu těžké, a sami se vcítili do jejich pocitů se slovy: „Vždyť oni ani nevidí, jak je to krásné, když se na jaře probouzí příroda a všechno kvete.“

- Ve třídě jsme si nejdříve dlouho povídali o zrakově postižených lidech. Rozebírali jsme, v čem všem je jejich život složitější. Na prezentaci jsme si ukázali, jak vypadá Braillovo písmo a další kompenzační pomůcky.

Vyzkoušeli jsme si i život zrakově postižených. Vytvořili jsme dvojice, kdy byl jeden vodič a druhý měl zavázané oči, pak si žáci role vyměnili. Dále jsme zkoušeli se zavázanýma očima poznávat předměty.

Nakonec jsme usoudili, že nám tyto aktivity daly zabrat a že život zrakově postižených není vůbec jednoduchý.

19. Vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Sluch je pro člověka jedním z nejdůležitějších smyslů. Díky němu jsme schopni vnímat nejrůznější zvuky, což nám umožňuje orientovat se v prostoru, vnímat okolí, mít pocit osobní jistoty a bezpečí. Dále je sluch základní podmínkou pro rozvoj řeči a mezilidské komunikace. Sluchové postižení proto představuje nejtěžší bariéru v komunikaci a odráží se do celkového rozvoje osobnosti.

Pojem sluchově postižený je ovšem označením v širším slova smyslu a zahrnuje v sobě celou škálu sluchových vad.

Abychom mohli zvolit výchovně vzdělávací proces, který bude dítěti se sluchovým postižením vyhovovat nejlépe, je třeba kvalifikovat sluchové poruchy jako takové. Důležité je uvědomit si rozmanitost sluchových poruch a odlišný přístup, který se pak využívá. Nejzákladnějším a nejdůležitějším aspektem pro volbu vhodné formy výchovně vzdělávacího procesu je stupeň postižení, tedy to, zda jde o nedoslýchavost nebo o dítě neslyšící.

Nedoslýchavost se dělí na různé stupně podle závažnosti sluchové ztráty. Nedoslýchaví jsou lidé, u nichž je stav sluchu oproti běžnému sluchu zhoršený. Takto znevýhodněný člověk je schopen vnímat zvuky lidské řeči díky technickým a kompenzačním pomůckám.

Neslyšící lidé však ani s pomocí nejdokonalejších kompenzačních pomůcek zvuky lidské řeči vnímat nemohou.⁴⁵

Výchova a vzdělávání sluchově postižených

Pro děti sluchově postižené je prvním stupněm výchovy a vzdělávání raná péče. Jedná se o služby a programy, které jsou zajišťovány pro děti se sluchovým postižením a pro jejich rodiny. Prioritou tohoto programu je předcházet dalšímu poškození sluchu, zmírnit důsledky již existujícího poškození a poskytnout dítěti a rodině dítěte se sluchovým postižením možnost komunikace s okolím a možnost sociální integrace. Úspěšná integrace dítěte závisí zejména na:

- stupni poruchy sluchu dítěte
- studijních předpokladech a inteligenci dítěte
- osobnostních vlastnostech dítěte

⁴⁵ <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-sluchovym-postizenim.shtml>

- jeho schopnosti využívat případné zbytky sluchového vnímání
- motivaci dítěte
- motivaci rodiny
- přístupu pedagogů

Cílem výchovy a vzdělávání dětí se sluchovým postižením je tedy komplexní péče a rozvoj všech stránek osobnosti dětí se sluchovým postižením.

Aktivity:

1. „Vizuální konverzace“ (neverbální komunikace)

Dvojice pracuje s jedním kusem papíru a nemluví mezi sebou. Jeden vytvoří značku či obrázek a druhý na ni nějakým způsobem, opět bez mluvení, odpoví.

2. „Sociometrické řady“ (neverbální komunikace)

Hra nutí hráče, aby se co nejrychleji bez mluvení dohodli a seřadili:

- podle data narození
- podle abecedy atp.

3. „Odezírání“

Žáci se postaví čelem proti sobě a střídavě si něco sdělují bez hlasu. Je třeba řádně artikulovat. Po každém sdělení si řeknou, zda rozuměli správně.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V našem kolektivu žáky se sluchovým postižením nemáme. Každý z žáků však zná někoho, kdo je buď hluchoněmý nebo nedoslýchavý a nosí tzv. naslouchátko. Sluchové postižení jsme si rozdělili do skupin podle závažnosti a podle původu. Je totiž rozdíl, zda má postižený sluchové omezení od narození nebo k němu přišel v průběhu života. S žáky jsme si vysvětlili, jak se k dotyčným chovat a jak s nimi komunikovat. Je totiž velmi důležité neobracet se zády a artikulovat kvůli odezírání. Vyzkoušeli jsme si podle internetu i základy znakové řeči, což bylo velmi zajímavé a zábavné.

- Ve své učitelské praxi jsem se setkala s žáky se sluchovým postižením typu nedoslýchavosti. Jeden chlapec byl integrován v běžné třídě a vyučování zvládal bez kompenzačních pomůcek, druhý chlapec byl integrován v dyslektické třídě a nedoslýchavost kompenzoval sluchadlem. Oba chlapci se zapojili do vyučovacího procesu bez problémů.

Ze strany vyučujících měli zajištěny podmínky, které jim výuku usnadnily – seděli v první lavici, před výkladem učiva dostávali pracovní listy s obsahem látky, která byla učitelem sdělována a tak si ji mohli společně s výkladem číst atd.

Z aktivit jsme se žáky vyzkoušeli „Sociometrické řady“ – žáci nemluvili, ale pomocí gest společně vytvářeli řady podle své výšky a abecedního pořádku jmen. Úkol nebyl jednoduchý, ale žáci ho zvládli.

- Ve třídě jsme si se žáky povídali, jaké rozlišujeme základní smysly. Smyslové orgány jsou receptory, které nám zprostředkovávají kontakt s vnějším prostředím. Oslabení smyslů zasahuje podstatně do vývoje jednotlivce, vždy záleží na stupni oslabení.

Tentokrát jsme se zaměřili na povídání o sluchu. Sluch je spojený především s komunikací. Po zraku je druhým nejdůležitějším smyslem, umožňuje nejen vnímání zvuků, ale i prostorovou orientaci.

I na naší škole máme žáky, kteří mají oslabený sluch a používají například naslouchátko. Z nabízených aktivit jsme si vybrali hru na „Sociometrickou řadu“. Žáci dostali za úkol seřadit se do řady podle velikosti nohy a přitom nemluvit a pouze používat gesta. Úkol by byl jednoduchý, kdyby se mohli slovně domluvit, bez použití slov to bylo daleko obtížnější. Bylo zajímavé pozorovat, kdo byl hlavním aktérem a vůdcem celé situace. Žákům se nakonec podařilo řadu vytvořit a shodli se na tom, že bylo docela složité domlouvat se pouze posunky a gesty. Osobně si myslím, že tato aktivita vedla aspoň u některých k zamyšlení o tom, že je to vlastně velký dar, když se narodili zdraví, bez oslabených nebo poškozených smyslů.

- Hráli jsme na situace v rodině, kdy dojde k nějakému nedorozumění nebo konfliktu. Děti neměly předvádět hádky a křik, ale pantomimou vyjádřit nespokojenost, lítost, urážky, nezájem. Třída se rozdělila na skupiny. Každá si vymyslela situaci, kdy si chtějí něco prosadit,

o něco poprosit, zažít společnou rodinnou akci. Situaci předváděli beze slov, jen gesty a mimikou, popřípadě s pomůckami. Ostatní hádali, o jakou scénku jde.

Děti si uvědomily, jak je obtížné „neslyšet“ a při tom správně interpretovat předváděnou scénku.

20. Vzdělávání žáků s mentálním postižením

Žák s mentálním postižením je jedinec, u kterého zaostal vývoj rozumových schopností, dochází u něj k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám adaptačního chování.

Výchova mentálně postiženého dítěte je velmi náročná na pedagogické dovednosti rodičů. Potřebují velkou trpělivost, musí se naučit postupovat s dítětem pozvolna a ocenit u něho i malý pokrok a úspěch. Rodiče by neměli podléhat beznaději, měli by spolupracovat s pedagogy a členy ŠPP, obzvláště speciální pedagog a školní psycholog jim mohou být velkou oporou. U dětí s mentálním postižením stejně tak jako u ostatních handicapů dáváme přednost integraci dítěte v běžné základní škole, kde velkou roli hraje především sociální interakce těchto dětí. Pro mentálně postiženou osobu jsou výchova a vzdělávání celoživotním procesem.

Proces vzdělávání dítěte s mentálním postižením lze rozdělit do čtyř oblastí:

- předškolní vzdělávání
- období plnění povinné školní docházky
- střední vzdělávání
- celoživotní vzdělávání

Vzdělávání na základní škole speciální navazuje na výchovu v rodině a na speciální předškolní vzdělávání v mateřské škole nebo přípravném stupni základní školy speciální.

Přípravný stupeň základní školy speciální

- je určen pro děti s těžším mentálním postižením, postižením více vadami a autismem
- má tři postupné ročníky
- do přípravného stupně jsou zařazovány děti od pěti let věku
- školní vzdělávací program vychází z RVP předškolního vzdělávání

V současnosti se klade velký důraz na integraci dětí s mentálním postižením do běžné školy. Hovoříme zde o inkluzivním vzdělávání, kdy se dítě začleňuje v co největší možné míře do běžné třídy a zapojuje se podle svých schopností a možností do života školy.

U dětí s mentálním postižením hraje velkou roli využití pomůcek, jak běžných (počítačový program, interaktivní tabule, modely, mapy, obrazy a konkrétní předmět), tak i speciálních, které slouží ke kompenzaci konkrétního postižení.

Ve vyučovacím procesu se u žáků s mentálním postižením klade velký důraz na sociální integraci, spojení s praktickým životem a na rozvoj těch kompetencí, které dítěti pomohou zapojit se do života školy a v budoucnosti mu umožní zapojit se v co nejvyšší možné míře do života společnosti.

Aktivity:

Pro vzdělávání žáků s mentálním postižením využíváme hry, které kompenzují konkrétní nedostatek dítěte: paměť, postřeh, schopnost koncentrace, logické myšlení, smysl pro rytmus.

1. „Kimova hra“ (rozvíjí koncentraci a paměť)

Učitel nebo dobrovolník ze třídy si připraví např. deset předmětů a zakryje je. Potom předměty odkryje po dobu jedné minuty a ostatní si je mají zapamatovat. Po minutě věci opět zakryje. Žáci předměty vyjmenovávají nebo píšou na papír, po odkrytí si zapíší, kolik předmětů si zapamatovali. Hra se může hrát i se slovy, číslicemi apod. Hru lze hrát i ve dvojicích.

2. „Rozstříhané pohledy“ (rozvíjí pozornost, rychlost, kombinační schopnosti)

Tři nebo čtyři pohledy rozstříháme na nepravidelné trojúhelníky. Jednotlivé díly promícháme a rozházíme po zemi. Každý žák (3 – 4) má v ruce jeden díl jiného pohledu než má druhý, k němu se snaží rychle najít zbývající části a sestavit obrázek. Komu se to podaří dřív, ten vyhrává.

3. „Přímý přenos ze sportu“ (rozvíjí pohotovost a komunikační schopnosti)

Jeden žák je sportovcem a druhý reportérem z rozhlasu. Sportovec (nejprve pomalu, postupně zrychluje) předvádí pohyby související se sportem. Reportér to musí pohotově a věrně komentovat posluchačům.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Na téma mentální postižení se mi velmi těžce hovořilo. Dětem v pubertálním věku se obtížně vysvětluje chování a myšlení těchto lidí. Větší pochopení ukázali žáci, v jejichž okolí či dokonce v rodině žije někdo s podobným handicapem. Sama jsem se nikdy ve své praxi nesečkala v běžném kolektivu třídy s žákem s nízkou úrovní rozumových schopností. Nedokážu si představit žáka s mentálním postižením ve velkém kolektivu bez pomoci odborného asistenta. Dnešní školy bývají velmi dobře vybaveny interaktivními pomůckami, nejrůznějšími počítačovými programy apod., které pomáhají začlenit i děti s postižením do života společnosti. Vše ale vyžaduje především obrovskou trpělivost, toleranci a nezbytnou spolupráci rodiny a školy.

Ve třídě jsme si zahráli hru s rozstříhanými pohlednicemi. Každý žák dostal kousek pohlednice (jednalo se asi o čtyři různé typy). Chodili jsme po třídě a bez mluvení utvořili skupinky podle stejné pohlednice. Obrázek jsme pak sestavili.

- Nejdříve jsme si s žáky vysvětlili pojmy mentální postižení, rozumové schopnosti, psychické vlastnosti a poruchy chování. Dále bylo důležité vysvětlit pojem integrace – zapojování, začleňování.

Jako aktivitu jsem vybrala nejdříve „Kimovu hru“. Žáci ji hráli ve dvojicích a soutěžili, která dvojice si zapamatuje více předmětů. Poté jsem aplikovala hru „Rozstříhaný pohled“ – tu žáci hráli ve tříčlenných družstvech. Tato hra se jim moc líbila, i když pro ně byla těžší.

- V naší třídě máme jednoho žáka, u kterého byl diagnostikován Aspergerův syndrom, což je nevyléčitelná vývojová porucha postihující mozek. Že je žák trošku jiný, se pozná na první pohled. Sedí vždy na stejném místě – třetí lavice uprostřed, stále více se uzavírá do sebe, málo komunikuje. Příkazy a pravidla vždy dodržuje, rozčiluje ho, když je ostatní porušují. Je velice ochotný ostatním pomoci. Někdy se stane, že si do všech předmětů na určitý den připraví soutěže a kvízy, které podle ochoty vyučujících v hodině zadává.

Stále více se u něho projevuje nezřetelná výslovnost, hlavně r a l. Dost ho ponižuje, že mu ostatní nerozumějí, popřípadě se mu posmívají. Za své chyby se neustále omlouvá.

Spolužáci jsou srozuměni s tím, že je „svůj“ a že trochu vybočuje. Někdy se dostane do konfliktu s různými provokatéry, ale zdá se, že ho spolužáci spíše respektují.

Použitá literatura a zdroje

CANFFIELD, H., WELS HAROLD, C., Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků, Portál 1995.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/ADHD>

http://is.muni.cz/th/183804/pedf_b/Bakalarska_prace_Final_Text_2.txt

http://is.muni.cz/th/66225/pedf_m/diplom.MV.txt

http://is.muni.cz/th/80007/pedf_r/rigo_pro_tisk_cisla_stran.pdf

<http://www.adehade.cz/diagnostika/diagnostika-a-typy-adhd/>

<http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

<http://www.adehade.cz/pece-a-vychova/posilovani-zadouciho-chovani-u-deti-s-adhd/>

<http://www.bdadyslexia.org.uk>

http://www.inkluzi.cz/_upload/73-2005.pdf

http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=2

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-sluhovym-postizenim.shtml>

<http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialne-pedagogicka-diagnostika>
is.muni.cz/th/174161/pedf_b/BcPrace.doc

Materiály z DVU výchovných poradců

MONATOVÁ, L. Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska. Brno: Paido, 1998.

NĚMEC, J., ŠTĚPAŘOVÁ, E., GULOVÁ, L. Edukace sociálně znevýhodněných žáků. Romský žák v přípravné třídě z pohledu učitelů. In Přístupy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení na základní škole. 1. vyd. Brno: Paido, 2007. s. 80-89. ISBN 978-80-7315-150-8.

Novela vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 73/2005 Sb., o podmínkách vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

PIPEKOVÁ, J. (Ed.) Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 1998.

PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. Sociálně pedagogické aspekty ve speciální pedagogice. Brno: Paido, 1996.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 6. vyd. Praha: Portál, 2009.

Školský zákon č. 472/2011 Sb. <http://www.msmt.cz>

TRAIN, A. Specifické poruchy chování a pozornosti. Praha: Portál, 1977.

VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. Pedagogika pro učitele. Praha: Grada Publishing a.s., 2011.

VÍTKOVÁ, M. (ed.) Integrativní speciální pedagogika. Brno: Paido, 2004.

www.skolaluh.cz/word/2014/spp.doc

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

Přílohy

Příloha č. 1 – Letáček: Poruchy chování

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poruchy chování

Je vaše dítě neklidné, nesoustředěné, impulsivní?

Co jsou poruchy chování?

Poruchy chování jsou charakteristické projevy, které se vymykají přiměřenému chování dané věkové skupiny. Představují problémy spojené s přizpůsobivostí, respektováním autorit a obecně přijímaných pravidel společenského chování.

Jak se poruchy chování projevují?

Poruchy chování se mohou projevovat následujícím způsobem:

- neklid,
- nesoustředěnost
- impulzivnost
- neposlušnost a nekázeň,
- vzdorovitost,
- negativismus,
- lhání,
- záškoláctví, útky, toulání,
- sebepoškozování

- krádeže,
- agresivita a šikanování.

Kam se mohu obrátit?

Přímo ve škole jsou tyto odborníci:

1. Metodik prevence, jehož základní náplní práce je řešit konfliktní situace ve škole, podporovat zdravé vztahy ve třídě a mezi spolužáky.
2. Školní psycholog se zabývá prací jak s jednotlivcem, tak s třídním kolektivem.

Škola či rodiče se mohou obrátit též na pedagogicko-psychologickou poradnu či středisko výchovné péče. Pedagogicko-psychologické poradny zajišťují kromě diagnostiky dětí také poradenství pro pedagogy, rodiče i metodiky prevence. Úzce spolupracují se školou i s rodinou dítěte a dalšími institucemi. Vše potřebné můžete najít na webových stránkách www.pppbrno.cz. Naše škola dlouhodobě spolupracuje s pracovištěm PPP Brno na ulici Kohoutova (adresa: Kohoutova 4, 613 00 Brno, telefon: 545 223 379-80, email: kohoutova@pppbrno.cz). V pedagogicko-psychologické poradně mohou doporučit případné neurologické či psychiatrické vyšetření.

Střediska výchovné péče jsou školskými zařízeními pro preventivně výchovnou péči a nabízejí ambulantní i intenzivní péči v podobě maximálně dvouměsíčního pobytu. Může se také jednat o jednorázovou pomoc při aktuálním problému. Dětem s poruchami chování poskytují preventivně výchovnou péči, konzultace či dlouhodobější terapeutickou intervenci. Stejně tak i rodičům a pedagogům nabízí poradenství ohledně péče o dítě s poruchou chování. Pobyt ve středisku výchovné péče je dobrovolný a měl by být postavený především na důvěře a společných cílech. Ve střediscích výchovné péče pracují především psychologové a speciální pedagogové.

Jak mohu svému dítěti pomoci?

Je důležité si uvědomit, že porucha chování neovlivňuje pouze dítě samotné, ale celou rodinu (popřípadě nejbližší lidi), a proto by podpora či terapie měla probíhat se všemi členy a blízkými osobami.

Základem podpory dítěti s poruchami chování je vytvoření bezpečného prostředí. Bezpečí s sebou nese jednotnost a důslednost ve výchovném přístupu a jasná pravidla, která dítě musí dodržovat (je možné si je i sepsat a podepsat, dělat dohody.) Pro výchovu je rovněž významné, když má dítě pevně naplánovaný den, ví, jaké aktivity jej čekají, a jsou u něj nastaveny každodenní rituály. Případné změny a nepravidelné aktivity je vhodné dítěti dát vědět s dostatečným předstihem a podrobně vysvětlit, aby se s tím dítě mohlo vyrovnat. Projevy nevhodného chování by měly být omezeny právě pravidly. Negativní projevy, jimiž si chce dítě získávat pozornost, je vhodné nereagovat a věnovat dítěti pozornost posilováním a podporováním chování žádoucího. Je dobré vyvarovat se tělesných trestů nebo jakýchkoliv jiných ponižujících reakcí na nežádoucí chování. Velmi důležitá je pozitivní motivace a podpora žádoucího chování. Stejně tak jednotnost ve výchově (mezi rodiči, mezi rodinou a školou).

Pro nápravu poruch chování jsou účinné následující možnosti:

- rodičovský trénink (učí se, jak postupovat ve výchově, jak zvládnout své dítě),
- psychoterapie dítěte (učí se zvládat vztek, zacházet s agresivitou),
- rodinná terapie (posiluje vztah mezi dítětem a rodičem),
- nácvik sociálních dovedností dítěte (učí se, jak správně reagovat v určitých situacích nekonfliktně),
- medikace v případě silných projevů negativního chování (pro zmírnění agresivního chování).

Příloha č. 2 – Letáček: Specifické poruchy učení

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Specifické poruchy učení

Aneb když má dítě problém se čtením, psaním, počítáním ...

1) Co jsou SPU?

SPU – označují skupinu obtíží, které se u žáků projevují při osvojování čtení, psaní, matematických dovedností a pravopisu.

Nejčastěji sem řadíme:

- *Dyslexie – porucha čtení.*

Projevy: pomalé čtení, dítě slabikuje, zaměňuje písmenka, domýšlí si text, přečtenému nerozumí, nedokáže povykládat, co četlo.

- *Dysgrafie – porucha psaní.*

Projevy: pomalé psaní, kostrbaté písmo, kolísá nad nebo pod linku, vynechává písmena, zaměňuje tvarově podobná písmena, obtížně si vybavuje písmena.

- *Dysortografie – porucha pravopisu.*

Projevy: vynechává tečky, čárky, nerozlišuje měkké a tvrdé slabiky, i když zná pravopisná pravidla, nedokáže je uvést do praxe.

- *Dyskalkulie - porucha matematických dovedností.*

Projevy: neporovná předměty, nevyjmenuje řadu čísel, nečte matematické symboly, zaměňuje tvarově podobná čísla, problém ve sčítání, odčítání, násobení a dělení.

2) Dopady SPU na dítě?

SPU se odráží do celé osobnosti žáka, hrozí riziko neurotického vývoje. Je nutné dítě při práci motivovat a podporovat. Často vede ke snížení celkového školního výkonu. Žáci při výuce pocítují napětí, stres, často zažívají neúspěch.

3) Kam se mohu obrátit?

Pokud si nevíte s Vaším dítětem rady, nečekejte a obraťte se na třídního učitele. Ten Vám poradí a ukáže, jak společně s dítětem doma pracovat a efektivně tím zmírnit jeho výukové obtíže a odešle Vás do nejbližší pedagogicko-psychologické poradny. Ve škole se dále nachází speciální pedagog spolu s psychologem a ti Vám také rádi poradí.

4) Na které oblasti se mám doma při práci s dítětem zaměřit a tím mu pomoci?

U SPU je nutné rozvíjet různé oblasti, které se mohou svým oslabením na vzniku poruchy podílet. Třídní učitel či školní speciální pedagog Vám rád doporučí publikace a pracovní listy, které můžete využít k práci s Vaším dítětem. Zaměřujte se především na:

- *Hrubou a jemnou motoriku, grafomotoriku.*
- *Zrakové vnímání a paměť.*

- *Vnímání prostoru a prostorovou představu.*
- *Vnímání času.*
- *Řeč.*
- *Sluchové vnímání, analýzu, syntézu, diferenciaci a paměť.*
- *Základní matematické představy.*

Příloha č. 3 – Letáček: Každý má právo se vzdělávat

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Každý má právo se vzdělávat

Také u nás ve škole jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Milí rodiče,

projektový den Každý má právo se vzdělávat se konal u nás ve škole 29. a 30. května 2014 u příležitosti Dne dětí. My děti jsme mezi sebou diskutovaly a hrály hry, ve kterých jsme se pokoušely vcítit do života dětí s nějakým tělesným nebo duševním postižením.

Cílem projektového dne bylo porozumění, že právo na vzdělání mají všechny děti bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, postižení či rasu. Škola všechny vzdělává podle individuálních potřeb. Třeba jsme si představili, jaké je to mít ve třídě nevidomého spolužáka. Zamýšleli jsme se nad otázkami: Měly by nevidomé děti být umístěovány do speciálních škol, nebo by měly spíš navštěvovat běžné školy? Jak bych jim ve škole pomáhal? Čím mě může spolužák s postižením obohatit? Jak můžu obohatit já jeho? Také jsme si povídali o tom, že někteří naši spolužáci mohou mít speciální poruchu učení, také to mohou být děti s mentálním postižením. Den jsme ukončili vytvořením společného tabla, které nese název – Každý má právo se vzdělávat.

Teď už víme, že:

naše škola přijímá všechny děti bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, rodinnou situaci, postižení, rasu, příslušnost k menšině a vzdělává je individuálně podle jejich potřeb. Existence

různorodosti je přitom vnímána jako obohacení a přínos. Každé dítě, které se na Zemi narodí, má právo být vzděláváno ve škole.

Vaše dítě

Právo na vzdělání a Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (publikovaná pod č. 104/1991 Sb.) v čl. 28 odst. 1 zavazuje Českou republiku činit základní vzdělání povinným a bezplatně dostupným pro všechny. Bývá označována jako Magna Charta na ochranu práv dětí a je založena na principu prospěchu každého dítěte z ustanovení, která usilují o jeho blaho a rozvoj. Jakékoliv jednání ve vztahu k dítěti by se mělo řídit nejlepším zájmem dítěte a nemělo by mu nadřazovat zájmy rodičů, natožpak zájmy toho kterého státu. Podpisem Úmluvy o právech dítěte se stát zavazuje, že bude respektovat a zabezpečovat práva stanovená Úmluvou, tedy v našem případě i právo na vzdělání, a to každému dítěti, bez jakékoliv diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.

Právo na vzdělání je v Úmluvě o právech dítěte explicitně vyjádřeno v čl. 28.

Podle této Úmluvy je dítětem každý lidský tvor do 18 let, pokud není věk dospělosti stanoven jinak zákony dané země. Úmluva pak pracuje s pojmem nejlepší zájem dítěte, když tento označuje za přední hledisko při všech postupech, týkajících se dětí, a to bez rozdílu, zda se jedná o soukromá či veřejná zařízení, soudy, správní či zákonodárné orgány.

Příloha č. 4 - Dotazník pro rodiče

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče,

žádáme vás o vyplnění krátkého dotazníku, který je zaměřen na zjištění vaší informovanosti o specifických poruchách učení a chování. Dotazníkové šetření je anonymní, veškeré získané informace budou využity pouze pro potřeby školy.

1. Víím, co jsou to specifické poruchy učení (SPU)?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

2. Zajímám se o to, zda má moje dítě SPU?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

3. Zním všeobecné projevy SPU?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

4. **Mé dítě čte pomalu, pouze slabikuje, zaměňuje písmenka, domýšlí text, přečtenému nerozumí. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
5. **Mé dítě píše pomalu, písmo je roztřesené, kolísá nad nebo pod linku, vynechává písmenka, zaměňuje písmenka. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
6. **Mé dítě má problémy s psaním čárek a háčků, nerozlišuje měkké a tvrdé slabiky. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
7. **Mé dítě není schopno porovnat počet předmětů, neumí vyjmenovat řadu čísel, zaměňuje tvarově podobná čísla, problémy mu činí matematické operace – sčítání, odčítání, násobení a dělení. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
8. **Víím, co jsou to poruchy chování?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
9. **Znám projevy poruch chování?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne

10. Vím, co je to ADD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

11. Zním projevy ADD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

12. Vím, co je to ADHD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

13. Zním projevy ADHD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

14. Vím, koho mohu v případě SPU u svého dítěte kontaktovat o pomoc?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

15. Vím, kam se obrátit, pokud má moje dítě poruchu chování?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne